

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Кафедра дошкільної педагогіки і психології

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ВИХОВАТЕЛЯ В УМОВАХ СІЛЬСЬКОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ
ОСВІТИ

Виконала: Буйкевич О. А.
магістрант спеціальності
012 Дошкільна освіта
ОПП Дошкільна освіта
Допущено до захисту
" ____ " _____ 2022_р.

Науковий керівник:

к. п. н.,
доцент Т.В. Марєєва

Завідувач кафедри

_____ Л.П. Загородня

Дата захисту: « ____ » _____ 202_ р.

Оцінка _____

Підписи членів ЕК:

Глухів – 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Розділ 1. Теоретичні основи розвитку педагогічної культури вихователя в умовах сільського закладу дошкільної освіти	7
1.1. Професійна культура педагога як наукова проблема.....	7
1.2. Сутність та компоненти педагогічної культури вихователя.....	15
1.3. Розвиток педагогічної культури вихователя сільського закладу дошкільної освіти.....	22
Висновки до розділу 1	31
Розділ 2. Експериментальне вивчення педагогічних умов розвитку педагогічної культури вихователя в умовах сільського закладу дошкільної освіти	33
2.1. Виявлення рівнів розвитку педагогічної культури вихователів сільських закладів дошкільної освіти.....	33
2.2. Педагогічні умови розвитку педагогічної культури вихователя в умовах сільського ЗДО та система роботи щодо їх реалізації	45
2.3. Аналіз результатів реалізації педагогічних умов розвитку педагогічної культури вихователя в умовах сільського ЗДО	53
Висновки до розділу 2	59
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65
ДОДАТКИ.....	70

ВСТУП

Розвиток сучасного суспільства задає нові орієнтири у всіх сферах діяльності людини, зокрема й у дошкільній освіті, як в першому щаблі системи освіти. Статус дошкільної освіти вимагає від вихователя ЗДО здатності до професійної мобільності, безперервного вдосконалення власної педагогічної культури, яка розглядається як гарантія якості дошкільної освіти в умовах стандартизації системи освіти.

Сучасний педагог ЗДО має бути високо освіченим, високоморальним та гуманістично спрямованим. До особистісних якостей вихователя належать: працелюбність, висока працездатність, дисциплінованість, відповідальність, організованість, наполегливість, людяність, доброта, терплячість, порядність, чесність, справедливість, обов'язковість, щедрість, моральність, оптимізм, емоційна культура, потреба в спілкуванні, доброзичливість, самокритичність, дружелюбність, стриманість, гідність, патріотизм, релігійність, принциповість, чуйність, гуманність, наявність почуття гумору, кмітливості, витримка та самовладання, вимогливість до себе та до своїх вихованців. Останнім часом стало очевидним, що від рівня культури педагога та його професійної підготовки, широти інтересів та громадянської позиції безпосередньо залежать результати соціально-економічного та духовного розвитку суспільства.

Аналіз результатів дослідження з питань розвитку педагогічної культури вихователів закладів дошкільної освіти засвідчив, що в науці накопичено певний обсяг досліджень, пов'язаних із цією проблемою. Зокрема, проблема формування і розвитку професійної культури фахівців вивчалася Г. Баллом [3], В. Гриньовою [11], О. Дубасенюк [14], І. Зязюном [18], А. Капською [21], А. Келемен [23], Н. Кузьміною, Г. Марковою, Н. Ничкало, В. Радулом [36], В. Семиченко [38], В. Сластьоніним, В. Стрельніковим [41], В. Фрицюк [44] та ін. Дослідження присвячені проблемі формування особистості вихователя закладу дошкільної освіти, його професійного становлення розроблялися Л.

Артемовою [1], Г. Беленькою [6], А. Богуш [7], Л. Загородньою [15], Л. Зданевич [16], Е. Карповою [22], К. Коноваловою [24], О. Листопадом [26], Т. Марєєвою [28], О. Падалкою [30], Т. Поніманською, О. Самсоною [37] та ін.

Слід зазначити, що незважаючи на теоретичну й практичну значущість досліджень названих вище авторів, обрана нами для вивчення проблема розвитку педагогічної культури вихователя сільського закладу дошкільної освіти (далі ЗДО) залишається поза увагою вчених і продовжує залишатися актуальною. Так, досі є мало вивченими сутність, зміст та структура педагогічної культури вихователя сільського ЗДО, не створено цілісної моделі розвитку педагогічної культури вихователя сільського ЗДО, не розроблено критеріальний апарат з метою оцінки рівня розвитку педагогічної культури вихователя сільського ЗДО.

Аналіз філософської, психологічної, педагогічної літератури з проблеми дослідження дозволив виділити низку проблем, що визначили напрям дослідницького пошуку – вивчення проблеми розвитку педагогічної культури вихователя в умовах сільського ЗДО. Актуальність означеної проблеми зумовлена низкою суперечностей, а саме:

- соціальним замовленням на підготовку вихователя ЗДО з боку суспільства, батьків (законних представників) та держави, високими вимогами до рівня педагогічної культури вихователя сільського ЗДО та можливостями традиційної системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників дошкільної освіти;

- новими, вищими вимогами до кадрових умов реалізації дошкільної освіти, регламентованими Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні [2], а також професійним стандартом «Вихователь закладу дошкільної освіти» [29] та традиційними моделями підвищення рівня педагогічної культури вихователя сільського ЗДО, що не задовольняють сучасні підходи до професійної та загальнокультурної підготовки вихователів.

Окреслені протиріччя, актуальність проблеми, недостатня розробленість у науковій літературі, а також її практична значущість дозволили визначити

тему дослідження – «Педагогічні умови розвитку педагогічної культури вихователя в умовах сільського закладу дошкільної освіти».

Метою дослідження визначено – теоретичне обґрунтування та експериментальну перевірку педагогічних умов розвитку педагогічної культури вихователя в умовах сільського закладу дошкільної освіти.

Об'єкт дослідження: процес розвитку педагогічної культури вихователя сільського закладу дошкільної освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови розвитку педагогічної культури вихователя в умовах сільського закладу дошкільної освіти.

Гіпотеза дослідження: розвиток педагогічної культури вихователя сільського закладу дошкільної освіти відбуватиметься ефективніше, якщо будуть реалізовані такі педагогічні умови: 1) створення та забезпечення позитивної мотивації щодо формування професійної культури; 2) розширення знань про сутність і зміст педагогічної культури, її компоненти; 3) систематичне і цілеспрямоване підвищення кваліфікації через відвідування курсів, семінарів, вебінарів.

Відповідно до мети, предмету та гіпотези сформульовано такі **завдання дослідження:**

1. Проаналізувати психолого-педагогічну літературу з проблеми розвитку професійної культури педагогів, зокрема вихователів ЗДО.
2. Розкрити сутність, зміст та структуру педагогічної культури вихователя сільського ЗДО.
3. Визначити рівні розвитку педагогічної культури вихователів сільського ЗДО.
4. Розробити систему роботи щодо реалізації педагогічних умов розвитку педагогічної культури вихователя в умовах сільського ЗДО та апробувати її.

Для перевірки висунутої гіпотези та вирішення поставлених завдань був використаний комплекс взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих методів дослідження: загальнотеоретичні (аналіз, синтез, порівняння, прогнозування,

моделювання); емпіричні (опитування, тестування, спостереження, педагогічний експеримент); а також математичної статистики (статистична обробка даних).

Експериментальною базою дослідження стали Комунальний заклад Березівської сільської ради «Первомайський навчально виховний комплекс: загальноосвітня школа I-II ступенів, дошкільний навчальний заклад «Бджілка», Комунальний заклад Березівської сільської ради «Шевченківський навчально-виховний комплекс: загальноосвітня школа I-III ступенів, дошкільний навчальний заклад «Суничка» Шосткинського району Сумської області та Комунальний заклад Есманьської селищної ради «Есманьський заклад дошкільної освіти (ясла-садок) «Чайка» Шосткинського району Сумської області. Дослідженням охоплено 17 респондентів, з них: 3 керівники закладів освіти та 14 вихователів сільських ЗДО.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що: розкрито сутність, зміст та структуру педагогічної культури вихователя сільського ЗДО; теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови розвитку педагогічної культури вихователя в умовах сільського ЗДО.

Теоретична значущість дослідження. Проведене дослідження робить внесок у теорію та методику професійної освіти, виявляючи сутнісні та структурні компоненти педагогічної культури вихователя сільського ЗДО; обґрунтовано критерії, показники та рівні розвитку педагогічної культури вихователя сільського ЗДО; конкретизовано поняття «педагогічна культура вихователя сільського ЗДО»; обґрунтовано педагогічні умови розвитку педагогічної культури вихователя в умовах сільського ЗДО.

Практична значущість дослідження визначається можливістю застосування системи роботи щодо реалізації педагогічних умов розвитку педагогічної культури вихователя в умовах сільського ЗДО.

Структура магістерської роботи включає: вступ, два розділи, висновки до кожного з них, загальні висновки, список використаних джерел, додатки.

Розділ 1. Теоретичні основи розвитку педагогічної культури вихователя в умовах сільського закладу дошкільної освіти

1.1. Професійна культура педагога як наукова проблема

Проблема професійної культури та особливості її формування у фахівців різних галузей вивчалася багатьма вченими. Так, було досліджено теоретичні основи професійної культури особистості (Г. Балл [3], Є. Барбіна [4], Н. Гузій [13], І. Зязюн [18], С. Сисоєва [39] та ін.), формування професійної культури майбутніх фахівців у галузі освіти (В. Гриньова [11], Н. Кузьміна, Т. Пономаренко [32] та ін.), професійно-особистісні якості як складник професіоналізму, майстерності, культури педагога (І. Бех [5], І. Зязюн [18], А. Капська [21] та ін.).

Розглянемо трактування понять «професія», «професіоналізм», «культура», що є дотичними до об'єкта та предмета нашого дослідження.

Так, Словник української мови за редакцією В. Жайворонка подає таке визначення поняття «професія»: це «рід трудової діяльності кого-небудь, що є звичайно джерелом існування». Термін «професіонал» визначається у ньому як «той, хто займається чим-небудь як професією (на відміну від аматора); добрий фахівець», а «професіоналізм» - як «професійна майстерність» [40, с. 928].

Поняття «професіоналізм» у наукових дослідженнях з педагогіки трактується по-різному. Так, І. Зязюн, Г. Сагач розглядають його як «достатній для творчого вирішення задач професійної діяльності рівень розвитку професійної культури і самосвідомості» [19, с. 42]; Н. Гузій вбачає в ньому «складно структуровану систему загальних і спеціальних професійно значущих властивостей педагога, зміст якої характеризується варіативно-творчою комбінацією номенклатури професійно важливих якостей педагога з погляду їх достатньої репрезентованості, розмаїтості, гармонійного поєднання, неповторним інноваційно-креативним потенціалом його

особистості в єдності індивідуально-типологічних та індивідуально-специфічних сторін, самодетермінованістю процесу професійно-педагогічного вдосконалення на основі гармонізації та розширення елементів професійної самосвідомості з опорою на позитивну й адекватну Я-концепцію педагога-професіонала» [12, с. 28]; Л. Загородня та С. Тітаренко розуміють його як «високу професійну кваліфікацію і компетентність, володіння ефективними професійними вміннями і навичками, способами успішного розв'язання професійних завдань» [15, с. 21]; О. Самсонова визначає його як «соціально-культурний феномен, особлива якість професійного життя вихователів закладів дошкільної освіти, що виявляється в багатстві внутрішнього світу, відданості дитинству, педагогічній майстерності володіння найсучаснішими педагогічними засобами організації всебічного розвитку й гідного життя дитини» [37, с. 173].

Щодо поняття «культура», то воно увійшло у філософський обіг в XVIII столітті, проте його єдиного загально визначеного пояснення досі не існує. У Словнику української мови за ред. В. Жайворонка знаходимо такі визначення поняття «культура»: сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом історії; спільність археологічних пам'яток певної епохи в розвитку первісного суспільства; сфера людської діяльності, пов'язана з галуззю мистецтва, просвітницькою діяльністю і т. ін.; освіченість, вихованість, начитаність; рівень, ступінь досконалості якої-небудь галузі господарської або розумової діяльності [40, с. 480].

Американський антрополог, етнолог та культуролог, засновник поняття «культура» Л. Уайт стверджує: «Культура – це така організація явищ – актів (моделей поведінки), об'єктів (знарядь і речей), ідей (уявлень, знань) і почуттів (позицій, цінностей), яка залежить від використання символів» [48, с. 154]. Відповідно до його вчення культура, створена людиною й адаптована для неї, тісно співвідносячись із її життям. Крім того людина може продукувати культуру через свою здатність до символізації [48, с. 227–230].

Е. Тейлор, англійський антрополог сформулював перше наукове визначення поняття «культура» у 1871 році. На його думку, вона складається у цілому зі знань, вірувань, мистецтва, моральності, законів, звичаїв та певних здібностей і звичок, що засвоєні людиною як членом суспільства» [46, 47].

Американські психологи М. Коул та С. Скрайбнер зазначають, що незважаючи на розбіжності у тлумаченні поняття «культура», вона «відноситься до соціально успадкованих досягнень минулої людської діяльності; є життєво необхідним ресурсом для існування певної соціальної групи, представляє накопичений обсяг знань і практики; відноситься саме до людей, існує лише в суспільстві» [45].

Таким чином, культура за своєю суттю й особливостями виникнення, пов'язана із суспільною працею людей та взаємодією між ними, що сприяє передаванню конкретного соціального досвіду.

Поняття «професійна культура», за словниковими джерелами, стосується як трудової діяльності людини в певній галузі, так і якості цієї діяльності, що, як наслідок, складає культуру загалом як унікальний феномен усієї людської історії. Витоки професійної культури містяться у трудовій діяльності людей, тобто в суспільному поділі праці, появі різноманітних професій, прагненні виокремити культуру суб'єкта праці із загальної системи культури праці і виробництва тощо.

Поняття «професійна культура» є відносно новим і набуло широкого поширення в українській педагогіці у другій половині ХХ століття. Вперше воно трапляється у працях українського педагога В. Сухомлинського. Дослідник указував, що педагогічна культура знаходить вияв у любові до дітей, її основою є виховання почуттів педагога, його емоційної культури, котра знаходить вияв під час спілкування педагога з учнем [42].

Л. Зубенко визначає професійну культуру як «спосіб та міру засвоєння загальнотворчого досвіду людства та використання його найкращих надбань у власній професійній діяльності, синтез високого професіоналізму та духовних якостей особистості» [17].

На думку О. Уваркіної професійна культура постає як «система соціальних якостей, які безпосередньо забезпечують рівень трудової або професійної діяльності» [43].

Більш розгорнуте визначення професійної культури знаходимо в Т. Іванової, яка розглядає її як «засвоєння особистістю професійних знань і навичок, що органічно поєднуються зі знаннями сучасної політичної і соціокультурної ситуації і становлять своєрідний педагогічний світогляд; здатність особистості творчо мислити та постійно самовдосконалюватися, займатися самоосвітою; сукупність соціально значущих якостей (інтелігентність, патріотизм, духовна культура, ерудованість)» [20, с. 87]. На думку дослідниці, формування професійної культури є нагромадженням знань, досвіду та їх якісною реалізацією в діяльності та поведінці фахівця.

О. Пономарьов розуміє під терміном «професійна культура» усвідомлення та відчуття людиною своєї професії й адекватної їй діяльності як однієї з вищих життєвих цінностей. Він трактує професійну культуру як «певну сукупність матеріальних і духовних цінностей, що виробляються людьми відповідної професії і включає специфічний спосіб організації їхньої діяльності, ставлення цих людей до своєї роботи та її результатів, а також до себе, один до одного, до інших людей і суспільства в цілому, що зумовлене специфікою їхньої професійної діяльності» [33, с. 45–46].

Наповнення поняття «професійна культура» конкретним змістом відбувається у контексті певної професії. Як уже зазначалося, виокремлення професійної культури як атрибутної якості певної професійної групи людей є наслідком суспільного поділу праці, зокрема педагогічної.

Педагогічна діяльність має низку специфічних особливостей. Передусім, її мета визначається суспільством і маючи загальний характер, конкретизується в індивідуальній установці, що маю бути реалізована педагогом у його практичній діяльності.

В. Кравцов, М. Михайліченко, В. Радул вважають, що професійна культура педагога є «складником його загальної культури, складним

утворенням у цілісній структурі особистості, що характеризує всю сукупність відносин у сфері педагогічної діяльності та відповідний розвиток індивідуальних професійно значущих здібностей, розумових, психологічних і фізичних якостей, мотиваційної сфери, що забезпечує високу якість і позитивне ставлення до професійної діяльності» [36, с. 85].

Ю. Кушнір розглядає професійно-педагогічну культуру як інтегральну якість особистості педагога-професіонала, що є умовою ефективної педагогічної діяльності, узагальненим показником професійної компетентності та метою професійного самовдосконалення [25, с. 28].

В. Семиченко, вказує, що процес формування професійної культури спрямований на те, щоб допомогти майбутньому педагогові як фахівцю усвідомити зміст обраної ним професії, її вимоги до професіонала, мету, зміст і функції його професійної діяльності, можливі індивідуальні стратегії виконання професійних обов'язків, специфіку професійної майстерності та шляхи оволодіння нею, прийоми творчої адаптації до змісту і структури професійної діяльності [38].

Поняття «педагогічна культура» не вичерпується лише категорією професіоналізму. Тобто дефініція «педагогічна культура» є ширшою за термін «професійна культура», оскільки характеризує культуру будь-якої педагогічної діяльності як професійної. Як складник загальнолюдської культури педагогічна культура вміщує світовий педагогічний досвід, і під час зміни культурних епох зумовлює зміну освітньої парадигми.

Підбиваючи підсумки аналізу потрактувань поняття «педагогічна культура» в наукових джерелах можемо виснувати, що:

- 1) педагогічна культура є інтегральною якістю особистості;
- 2) педагогічна культура проектує загальну культуру в сфері професій типу «людина – людина»;
- 3) педагогічна культура поєднує високий рівень професіоналізму й особистісних якостей фахівця;

4) від рівня розвитку педагогічної культури залежить сформованість духовно-моральних цінностей фахівця.

Інтегративний характер педагогічної культури фахівця зумовлює її складну структуру і багатокomпонентність.

Зокрема В. Гриньова вказує, що «професійна культура майбутнього фахівця – особистісне утворення, діалектична інтегрована єдність цінностей, між якими існують певні зв'язки і ставлення, що формуються, реалізуються і вдосконалюються у різноманітних видах професійної діяльності й спілкування, визначаючи характер і рівень останніх» [10, с. 80]. Згідно з поглядами дослідниці професійна культура охоплює духовну й діяльнісно-поведінкову сфери особистості педагога. Духовна сфера постає як діалектична єдність професійно-ідеологічного й психологічного компонентів і містить систему професійних знань, переконань, культуру професійного мислення, професійні потреби, почуття, вольову готовність до здійснення професійної діяльності. Діяльнісно-поведінкова сфера поєднує професійно-доцільні способи діяльності й культуру поведінки [10, с. 80].

Н. Мазур розглядає професійну культуру як «інтеграційну якість особистості педагога-професіонала, умову і передумову результативної педагогічної діяльності, складне особистісне новоутворення, що інтегрує професійну філософію, рефлексивну культуру, здатність до науково-дослідницької діяльності, спрямованість на професійне самовдосконалення і самореалізацію в професії» [27, с. 72].

У структурі професійної культури В. Семиченко виокремлює такі компоненти: сформованість наукового світогляду, оволодіння складними прийомами роботи з будь-якою інформацією, розвиток і професіоналізація мислення, становлення певної структури характеру, формування індивідуального стилю діяльності, оптимізація індивідуальної системи життєвих і професійних цінностей, засвоєння творчого підходу до вирішення пізнавальних і практичних завдань, формування стійкої професійної позиції та ін. [38, с. 61].

На думку І. Зязюна та Г. Сагач професійна культура педагога поєднує індивідуально вироблені стратегії, засоби орієнтації у дійсності, технології трансформування ідей у матеріальні цінності. У професійній культурі найважливішими компонентами, з точки зору вчених, є системний світогляд і модельне мислення; праксеологічна, рефлексивна й інформаційна компетентність (за словами дослідників – озброєність); компетентність спілкування й управління; конкретно-предметні знання [19, с. 42].

Найсуттєвішим складником професійної культури педагога, з точки зору Г. Балла є творчий підхід до здійснення праці, що забезпечується взаємопов'язаними передумовами. До них вчений відносить: володіння стратегіями творчої діяльності; володіння не лише зафіксованими у посібниках і довідниках, а й неформалізованими, трансльованими у спілкуванні професіоналів особистісними знаннями; розвиненість професійної інтуїції; розвиненість професійно значущих компонентів мотивації і самосвідомості на рівні, який дозволяє говорити про оволодіння духовністю професіонала [3, с. 51–61].

А. Келеман вважає педагогічну культуру «найвищим проявом професійної освіченості та професійної компетентності майбутніх фахівців» [23, с. 41]. Дослідниця пояснює це тим, що педагогічну культуру особистості характеризує сукупність особистісних рис, гуманістична спрямованість діяльності, творче професійне мислення, здатність до ефективного спілкування, підвищення соціальної відповідальності за свою діяльність.

К. Коновалова розглядає професійну культуру педагога як якісну характеристику його діяльності, що поєднує фахові знання, практичні вміння й навички, значущі здібності, особистісні якості, які потребує конкретний вид праці [24, с. 30].

Таким чином, на основі аналізу наукових джерел, можемо констатувати, що компонентами професійної культури педагога є творчий характер праці, особистісні знання, професійна інтуїція, спрямованість особистості педагога, його цінності, мотивація і самосвідомість.

Будучи полікомпонентним утворенням професійна культура педагога виконує низку функцій, зокрема гносеологічну, гуманістичну, комунікативну, інформаційну, нормативну, навчальну і виховну.

Гносеологічна функція педагогічної культури дозволяє забезпечити цілісність уявлень про педагогічну діяльність, а також шляхи її пізнання й набуття.

Гуманістична функція утверджує в освітньому процесі загальнолюдські цінності та створює умови для розвитку здібностей людини, зміцнює співпрацю, ідеї рівності, справедливості, гуманності у процесі спільної діяльності.

Комунікативна функція передбачає встановлення різноманітних комунікативних зв'язків між педагогом і тим, кого він навчає, адже педагогічний процес не може відбуватися без спілкування та поза ним.

Навчальна функція знаходить свій вияв у безпосередній педагогічній діяльності і спрямована на оволодіння фахівцем системою знань, умінь, навичок, компетентностей, соціальним досвідом, розвиток інтелекту та здібностей.

Виховна функція полягає у виховній діяльності педагога.

Нормативна функція дозволяє підтримувати рівновагу в діяльності педагога, мінімізує вплив несприятливих факторів у педагогічному середовищі. Норми у діяльності педагога спрямовані на вирішення протиріч, що виникають під час його взаємодії з учнями, з колегами й адміністрацією, на забезпечення їх співпраці та досягнення спільних цілей.

Інформаційна функція пов'язана з усіма вищезначеними функціями.

Таким чином, можемо зробити висновок, що в наукових джерелах немає однозначного тлумачення поняття «професійна культура» та «педагогічна культура». Науковці розглядають педагогічну культуру як різновид професійної культури, разом з тим відмічаючи, що перша є ширшою за другу. Професійна культура педагога є багатофункціональним і полікомпонентним утворенням. Вона, залишаючись невід'ємною частиною загальної культури

педагога, є інтегративною характеристикою педагогічного процесу, ступенем оволодіння педагогічним досвідом людства, характеристикою цілісної особистості педагога, поєднанням високого рівня розвитку професійно важливих якостей фахівця.

1.2. Сутність та компоненти педагогічної культури вихователя

Розвиток сучасного суспільства задає нові орієнтири у всіх сферах діяльності людини, зокрема й у дошкільній освіті, як в першому щаблі системи освіти. Статус дошкільної освіти вимагає від вихователя закладу дошкільної освіти здатності до професійної мобільності, безперервного вдосконалення власної педагогічної культури, яка розглядається як гарантія якості дошкільної освіти в умовах стандартизації системи освіти.

Сучасний педагог закладу дошкільної освіти має бути високо освіченим, високоморальним та гуманістично спрямованим. До особистісних якостей вихователя належать: працелюбність, висока працездатність, дисциплінованість, відповідальність, організованість, наполегливість, людяність, доброта, терплячість, порядність, чесність, справедливість, обов'язковість, щедрість, моральність, оптимізм, емоційна культура, потреба в спілкуванні, доброзичливість, самокритичність, дружелюбність, стриманість, гідність, патріотизм, релігійність, принциповість, чуйність, гуманність, наявність почуття гумору, кмітливості, витримка та самовладання, вимогливість до себе та до своїх вихованців. Останнім часом стало очевидним, що від рівня культури педагога та його професійної підготовки, широти інтересів та громадянської позиції безпосередньо залежать результати соціально-економічного та духовного розвитку суспільства.

Досліджень, присвячених проблемі педагогічної культури вихователя закладу дошкільної освіти, майбутнього вихователя дошкільної установи обмаль. Зокрема в Україні її вивченням займалася К. Коновалова. На її думку,

професійна культура майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти є «складним інтегральним утворенням у цілісній структурі особистості, що характеризується позитивним ставленням до суб'єктів і об'єктів педагогічної діяльності, глибокими і систематизованими фаховими знаннями, вміннями і навичками, особистісно-професійними якостями, які відображають рівень оволодіння фахівцем спеціальною галуззю знань (дошкільна освіта) та знаходять свій прояв у педагогічній діяльності» [24, с. 58-59].

Дослідниця структурує професійну культуру вихователя закладу дошкільної освіти такими компонентами: когнітивний, ціннісний, особистісно-діяльнісний і рефлексивний.

Складниками когнітивного компоненту структури професійної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти є знання здобувачами освіти сутності професійної культури, особливостей прояву професійної культури вихователя закладу дошкільної освіти, засвоєння програмових вимог до навчання та виховання дітей дошкільного віку та Базового компонента дошкільної освіти. Виокремлення цього компонента в структурі педагогічної культури вихователя закладу дошкільної освіти К. Коноваловою зумовлене тим, що майбутні фахівці в галузі дошкільної освіти повинні усвідомлювати сутність професійної культури, розуміти специфіку її прояву, що дасть їм змогу ефективно організувати освітній процес з метою всебічного розвитку кожної дитини.

Когнітивний компонент у структурі професійної культури вихователя закладу дошкільної освіти обумовлений необхідністю володінням майбутнім фахівцем теоретичними та практичним знаннями про професійну культуру, а саме, знаннями про суть концептів «професія», «професіоналізм», «культура». Знання здобувачів освіти про педагогічну, професійно-педагогічну культуру вихователя стають фундаментом для формування педагогічної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Зокрема, важливою є їхня обізнаність із сутністю професійної культури вихователя закладу дошкільної

освіти, особливостями її прояву, що дозволить їм досягнути високого рівня педагогічної діяльності.

Знання фахівцем сучасного закладу дошкільної освіти програмових вимог щодо навчання й виховання дошкільників забезпечує гармонійний і всебічний розвиток особистості дитини, що є пріоритетом згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні. Реалізація останнього потребує відповідної організації освітнього процесу в закладі вищої освіти, що стимулює вихователя до інноваційного типу мислення та винахідливості в постійно змінюваних умовах праці.

Разом із тим зміст освітнього процесу в дошкільній установі реалізується відповідно до вимог програм розвитку, виховання і навчання дітей, зокрема й тих, що мають особливі освітні потреби. Виходячи з цього, вихователь закладу дошкільної освіти як носій педагогічної культури має бути обізнаним як із широко поширеними, так і з альтернативними програмами розвитку, виховання і навчання в закладі дошкільної освіти, що дозволить йому забезпечити гармонійний розвиток і виховання дитини від раннього віку до її вступу в школу.

До складників ціннісного компонента педагогічної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти К. Коновалова відносить позитивну мотивацію до професійної діяльності вихователя закладу дошкільної освіти, усвідомлення цінності професії вихователя закладу дошкільної освіти, наявність потреби у професійній самореалізації та культурно-педагогічному зростанні [24].

Мотивація є внутрішнім рушієм у розвитку професіоналізму й особистості, адже лише з оперттям на її високий рівень сформованості уможлиблюється розвиток професійної освіченості та культури особистості. Формування позитивної мотивації вихователів закладів дошкільної освіти до професійної діяльності вимагає забезпечення ціннісного ставлення до неї, що знаходить вияв в усвідомленні цінності професії вихователя.

Серед професійних цінностей сучасного вихователя закладу дошкільної освіти Л. Загородня, С. Тітаренко виокремлюють людські (дитина дошкільного віку як провідна педагогічна цінність і педагог, здатний до її розвитку й соціального захисту, співпраці з нею, готовий до допомоги і підтримати її індивідуальність, творчий потенціал), духовні (педагогічний досвід людства, що відображений у педагогічних теоріях і способах професійного мислення педагога, спрямований на формування особистості дитини), практичні (способи практичної діяльності, педагогічні технології), особистісні педагогічні здібності, індивідуальні особливості педагога як суб'єкта педагогічної культури, освітнього процесу і власного життєтворення [15, с. 11–12]. Означені цінності сприяють усвідомленню фахівцем професії вихователя закладу дошкільної освіти й адекватної педагогічної діяльності як однієї із цінностей.

О. Листопад виділяє також серед професійно-педагогічних цінностей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти такі: виховання вільної, гармонійної особистості дитини, розвиток її творчих здібностей, стимулювання пізнавальних інтересів, актуалізація потреби і прагнення до саморозвитку та ін.; можливість розвивати професійно-творчі здібності і займатися улюбленою справою, професійне самовдосконалення; творчий характер педагогічної діяльності, освоєння професійних знань, умінь і навичок тощо [26, с. 101].

Вагомим складником ціннісного компоненту педагогічної культури вихователя є потреба в професійній самореалізації та культурно-педагогічному зростанні. У структурі самореалізації фахівця виокремлюють цілемотиваційну спрямованість, що містить мету, завдання, потреби, мотиви самореалізації, установку на самоздійснення; діяльність, зорієнтовану на самореалізацію (рефлексія, самосприйняття, самоідентифікація, самовизначення, самообмеження); самоактуалізація (саморозкриття, розгортання сутнісних сил людини, самопрогнозування); власне самореалізація на основі самоактуалізації (самопроєктування,

самоорганізація, самоменеджмент); самовдосконалення (самомоніторинг, самокорекція, саморегуляція, самоконтроль, самооцінка); саморозвиток, самовираження, самопрезентація, самоствердження. Для формування професійної самореалізації фахівців закладів дошкільної освіти найефективнішим засобом є педагогічна практика.

Особистісно-діяльнісний компонент педагогічної культури вихователя за К. Коноваловою [24] передбачає усвідомлення студентами необхідності саморозвитку особистісно-професійних якостей, які засвідчують сформованість професійної культури вихователя, вміння користуватися доречними формулами мовленнєвого етикету в процесі спілкування з дітьми та їхніми батьками, вміння використовувати новітні інформаційні технології навчання.

На думку О. Пехоти, професійний саморозвиток – це здатність майбутнього фахівця усвідомлювати власну відповідальність за процес професійного розвитку та вміння регулювати його, сприймати себе як суб'єкта професійного розвитку, що знаходить вияв у прагненні та здатності постійно аналізувати, коригувати й удосконалювати власне професійне зростання, самостійно обирати методи і прийоми організації освітнього процесу [31].

Успішність і якість педагогічної діяльності значною мірою залежить від того, наскільки розвинені особистісно-професійні якості вихователя закладу дошкільної освіти, які засвідчують сформованість його професійної культури.

На думку Л. Загородньої, С. Тітаренко, високий професіоналізм вихователя дошкільного закладу ґрунтується на таких його особистісно-професійних якостях як педагогічна ерудиція (обсяг знань, які вихователь використовує у своїй діяльності під час розв'язання педагогічних завдань), педагогічне мислення (зокрема його практичність, конкретність, оперативність, логічність, системність, гнучкість, оригінальність та креативність, здатність бачити процеси та явища в динаміці й розвитку), педагогічна інтуїція (швидке прийняття рішень із прогнозуванням подальшого розвитку ситуації без її повного аналізу), здатність до організації

педагогічного спілкування (робити його оптимальним, комфортним, таким, що сприяє розкриттю індивідуальності дитини, викликає повагу, довіру в дітей, та робить педагога авторитетом для них) [15, с. 21].

У формуванні професійної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти чільне місце посідає умінню правильно послуговуватися формулами мовленнєвого етикету у спілкуванні з дітьми, колегами, батьками.

А. Богуш вказує: «У кожного педагога має бути свій мовленнєвий етикет і мовний стиль, який визначається не тільки правильною вимовою, а й бездоганним володінням позамовними засобами (мімікою, жестами, темпом мовлення тощо). Вихователь повинен бути мовлянином, носієм живого українського слова» [8, с. 7]. На її думку, мовленнєвий етикет вихователя є особливо значущою характеристикою культури мовленнєвого спілкування, комплексом вербальної і невербальної поведінки, який співвідноситься з тією чи іншою ситуацією і є нормативним для неї. Щоб мовлення вихователя стало джерелом культури мови для дітей, дослідниця висуває до нього певні вимоги. Так, воно має бути змістовним, надавати дітям нову, достовірну інформацію, розкривати перед ними взаємозв'язки й залежності, що існують у навколишньому світі, оцінювати вчинки дітей і дорослих. Вказані вимоги до мовлення, мають бути дотримані вихователем не лише під час занять, але й у повсякденному житті. Тобто, фахівець не може збіднювати своє професійне мовлення, навіть, у процесі побутової, ігрової діяльності з дітьми, чи обмежувати його тільки організаційними чи дисциплінарними звертаннями [8, с. 7–8].

Уміння майбутніх вихователів використовувати новітні інформаційні технології навчання також розглядаються як складник їх професійної культури. У зв'язку з цим актуалізується необхідність формування у майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти інформаційно-комунікаційної компетентності, яка постає як необхідна умова його професійного розвитку й саморозвитку, збагачення професійного досвіду

зادля ефективної реалізації власного потенціалу у роботі з дітьми дошкільного віку.

Рефлексивний компонент педагогічної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, з точки зору К. Коновалової [24], складають рефлексивні вміння стосовно визначення стану сформованості професійної культури, уміння здійснювати взаємооцінювання проявів педагогічної культури в поведінці своїх колег, уміння проводити самооцінювання проявів педагогічної культури у власній поведінці.

Рефлексію є специфічною формою професійної педагогічної діяльності, і включає саморефлексію, що спрямована на осмислення фахівцем власних дій.

Педагогічна рефлексія є невід'ємною складовою частиною професійної культури вихователів закладів дошкільної освіти. Вона дозволяє фахівцеві планувати педагогічну діяльність та адекватно керувати нею, здійснювати пошук оптимальних шляхів розв'язання конфліктних ситуацій, творчо аналізувати й осмислювати педагогічні процеси. Відтак, розвиток рефлексивних умінь є важливим для якісного підвищення рівня педагогічної культури вихователів закладів дошкільної освіти та ефективного вибору шляхів професійної самореалізації та зростання.

На основі вищезначеного, можемо зробити висновок, що педагогічна культура вихователя закладу дошкільної освіти є інтегральною якістю його особистості, і поєднує когнітивний, ціннісний, особистісно-діяльнісний, рефлексивний компоненти, які забезпечують успішну професійну діяльність фахівця. Названі компоненти забезпечують цілісність формування і розвитку педагогічної культури вихователів закладів дошкільної освіти.

1.3. Розвиток педагогічної культури вихователя сільського закладу дошкільної освіти

Педагогічна культура істотно впливає на результативність професійної діяльності та подальший розвиток професійних та особистісних якостей вихователя, зокрема й вихователя сільського закладу дошкільної освіти. У процесі професійної діяльності перед педагогом стоїть завдання формального та не формального розвитку та вдосконалення потенціалу власної педагогічної культури. Практика показує, що для сільських закладів дошкільної освіти така потреба значно актуальніша, ніж для дошкільних установ, розташованих у великих містах.

Із метою аргументованого доказу цього твердження подамо короткий аналіз регіональної системи дошкільної освіти Шосткинського району Сумської області. Більшість закладів дошкільної освіти району розташовані у сільській місцевості. Їх основною особливістю є малокомплектність (якщо говорити власне про заклади дошкільної освіти), приєднання дошкільної ланки до початкової у структурі навчально-виховних комплексів, внаслідок чого комплектування вікових груп здійснюється за різновіковим принципом. Нерозв'язною на сьогодні проблемою сільських закладів дошкільної освіти, на наш погляд, є «стихійна інклюзія». У сільських закладах дошкільної освіти, у ситуації відсутності у штаті фахівців корекційної спрямованості, змушені в одній групі спільно навчатися і здорові діти з нормальним розвитком, і діти з особливими освітніми потребами (наприклад, діти із затримкою психічного розвитку, з відхиленнями у розумовому та фізичному розвитку, діти з порушеннями слуху, зору, мовлення). Якщо у великих містах проблема інклюзивної освіти вирішується, то в умовах сільської місцевості вона поки що залишається не вирішеною.

Крім того у штаті сільських закладів дошкільної освіти, як правило, немає фахівців художньо-естетичного профілю (музичний керівник,

хореограф), логопедів, як і не організовується навчання дошкільників іноземних мов.

До першочергових проблем сільських закладів дошкільної освіти Шосткинського району ми також відносимо і реальний рівень стану матеріально-технічного та фінансового забезпечення, а також стан розвивального предметно-просторового середовища та неможливість забезпечення нормативних психолого-педагогічних умов розвитку дітей, визначених Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні [2]. Нам доводиться констатувати той факт, що в переважній більшості в сільських закладах дошкільної освіти півночі Сумської області такі умови відсутні і в найближчій перспективі поки що не можуть бути забезпечені.

Світова педагогічна практика показує, що однією з ключових умов, що впливають на якість рівня дошкільної освіти, є високий рівень професіоналізму педагогічних кадрів. Статичний, вихователь, що не розвивається, неспроможний до розвитку дитини загалом, тим паче засобами власної «розвиненої особистості».

Спираючись на результати досліджень, проаналізованих у п.п. 1.1 та 1.2, ми дійшли висновку, що високий рівень розвитку педагогічної культури вихователя сільського закладу дошкільної освіти є гарантом забезпечення якості дошкільної освіти дітей, які відвідують дошкільну установу в сільській місцевості.

Оскільки Закони України «Про освіту» [35], «Про дошкільну освіту» [34] визначають дошкільну освіту як першу ланку у неперервній системі освіти людини протягом життя, проблема формування і розвитку педагогічної культури вихователя сільського закладу дошкільної освіти значно актуалізувалася й посилилася. Нормативні документи (Базовий компонент дошкільної освіти [2], Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти» [29], які регламентують вимоги до кадрових умов реалізації освітніх програм дошкільної освіти та трудових функцій вихователя, окреслюють коло необхідних компетентостей, що є компонентами його педагогічної культури.

Відбиваючи діалектичну, багаторівневу природу педагогічної культури, її цілісний характер, що розвивається, компоненти цієї системи видаються як необхідні і достатні для її збереження та розвитку. У дослідженнях, присвячених проблемі розвитку професійної культури педагога простежується тенденція до діалогу людини з культурою як творця та суб'єкта, здатного до культурного саморозвитку. У зв'язку з цим, для нашого дослідження значущою є позиція вчених про педагогічну культуру як явище, що поєднує в собі елементи формально організованої культури, що виявляється у дотримання певних норм, інструкцій, напрацьованих прийомів та ін. і неформально – що полягає у прояві творчості, індивідуальних здібностей, імпровізації. У цьому контексті вихователю сільського закладу дошкільної освіти слід ураховувати те що, хороший вихователь відрізняється від ремісника тим, що, тоді як останній керується лише стереотипними прийомами, перший бере до уваги індивідуальні особливості вихованця і відповідно до них реалізує свою професійну діяльність.

Розвиток педагогічної культури вихователя сільського закладу дошкільної освіти зумовлений з одного боку, соціальним замовленням сільського соціуму, батьків (законних представників) та держави на підвищення кваліфікації педагогів у контексті високорозвиненої педагогічної культури, а з іншого, сукупністю вимог професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти» зокрема вимогою щодо безперервної професійної освіти та розвитку педагогічної культури фахівця.

Тому завданнями з розвитку педагогічної культури вихователя сільського закладу дошкільної освіти, на нашу думку, є:

- підвищення фахової компетентності педагога;
- впровадження інноваційних педагогічних технологій у професійну діяльність;
- розвиток особистісно-професійних якостей та формування професійної позиції, системи професійних мотивів, цінностей та потреб вихователя;

- формування у вихователя здатності об'єктивно оцінювати рівень власної професійної культури та знаходити способи її розвитку та творчого самовираження у професійній діяльності.

З огляду на ключові завдання розвитку педагогічної культури вихователя сільського закладу дошкільної освіти, пропонуємо структурувати її низкою компонентів, що визначаються як власне сутність професійної діяльності фахівця, так і умовами її реалізації (робота в умовах сільської місцевості).

Такими компонентами, на нашу думку, є ціннісно-мотиваційний (професійна позиція, особистісно-професійні якості, професійні цінності), когнітивний (методологічні, теоретичні, методичні, технологічні знання), інноваційно-діяльнісний (інноваційні продукти педагогічної діяльності), особистісно-рефлексивний (здатність до самоаналізу, саморефлексії та педагогічної творчості).

Ціннісно-мотиваційний компонент педагогічної культури ми розглядаємо з позиції людських цінностей та професійних мотивів вихователя сільського закладу дошкільної освіти.

Ключовою педагогічною цінністю виступає дитина, так само як і сам педагог, здатний і готовий до її розвитку, взаємодії з нею, розвитку її індивідуальності та творчого потенціалу. Духовні цінності вихователя формуються через накопичений педагогічний досвід людства, що відтворюється в педагогічних теоріях та способах педагогічного мислення, спрямований на різнобічний розвиток дитини та формування її особистості. Практичними цінностями виступають способи практичної педагогічної діяльності, перевірені практикою освітньої системи, педагогічні технології, які включають у різні види діяльності. Особистісні цінності визначаються особистісними педагогічними здібностями, індивідуальними особливостями вихователя сільського закладу дошкільної освіти як суб'єкта педагогічної культури, педагогічного процесу та власної життєдіяльності, що сприяють особистісно-орієнтованій взаємодії суб'єктів освітнього процесу.

Професійна мотивація – це дія конкретних спонукань, які зумовлюють вибір суб'єктом професії та тривале виконання обов'язків, пов'язаних з цією професією; сукупність внутрішніх та зовнішніх рушійних сил, що спонукають людину до трудової діяльності та надають цій діяльності спрямованість, орієнтовану на досягнення певних цілей».

Професійна мотивація піддається впливу зовнішніх та внутрішніх факторів, які можуть бути як постійними, так і тимчасовими. Тому вона одночасно є і відносно стійкою, і мінливою, динамічною. Залежно від психологічних особливостей особистості та зовнішніх обставин її життєдіяльності професійна мотивація однієї людини може загалом зберігатися протягом кількох десятиліть, а професійна мотивація іншої людини – повністю змінитись за значно коротший термін.

Когнітивний компонент педагогічної культури вихователя сільського закладу дошкільної освіти передбачає стійке володіння методологією дошкільної педагогіки, яку ми розглядаємо, як систему знань про структуру педагогічної теорії, про принципи, підходи та способи здобуття знань, що відображають педагогічну дійсність, а також систему діяльності з отримання таких знань та обґрунтування програм, логіки, методів і оцінки якості педагогічної діяльності.

Інноваційно-діяльнісний компонент передбачає включення вихователя в інноваційну діяльність, результатом якої має бути інноваційний продукт у вигляді нових технологій, авторських методик, проектів, авторських програм, сценаріїв заходів, авторських дидактичних ігор та ін. Технологія педагогічної діяльності в інноваційному процесі розглядається нами через призму вирішення сукупності педагогічних завдань з педагогічного аналізу, цілепокладання та планування, організації, оцінки та корекції отриманого продукту інноваційної діяльності.

Особистісно-рефлексивний компонент педагогічної культури передбачає самоаналіз та рефлексування щодо рівня розвитку особистісно-професійних якостей вихователя сільського закладу дошкільної освіти, що

виявляються у відповідній поведінці, розвитку творчого потенціалу особистості та професійної позиції педагога.

З огляду на вищезначене, на нашу думку, педагогічна культура вихователя сільського закладу дошкільної освіти є інтегрованою якістю особистості фахівця, що характеризується єдністю структурних компонентів (ціннісно-мотиваційного, когнітивного, інноваційно-діяльнісного, особистісно-рефлексивного), обумовлених процесуальними особливостями педагогічної діяльності в умовах сільського соціуму, які у сукупності виявляють особистісно-професійну позицію вихователя і забезпечують продуктивність його професійної діяльності з можливістю творчої самореалізації та самоактуалізації.

Здійснювати розвиток означених компонентів педагогічної культури вихователя сільського закладу дошкільної освіти доцільно виходячи з позицій андрогогічного, акмеологічного, особистісно-діяльнісного, системно-функціонального та компетентнісного підходів.

Андрагогічний підхід орієнтує на цілісність, системність, суб'єкт-суб'єктну взаємодію, синергетичну методологію в навчанні дорослих. Основними поняттями андрагогічного підходу є освіта дорослих, дорослість, дорослий учень, андрагог, самореалізація/самоактуалізація, які становлять цілісну, системну та адекватну сукупність, що є інструментом мислення діяльності викладача-андрагога. Визначеність понятійної складової андрагогічного підходу уможливорює усвідомлене та цілеспрямоване його застосування у практичній освітній діяльності.

Акмеологічний підхід орієнтує на ідею розвитку потенціалу всіх індивідуальних компонентів педагога (потенціалу особистості, потенціалу здоров'я, потенціалу майстерності тощо). У процесі професійної діяльності людини здійснюється створення та реалізація індивідуального маршруту до найвищих для конкретного індивіда досягнень, які має виконувати вихователь сільського закладу дошкільної освіти, умінь та знань, якими він має володіти.

Особистісно-діяльнісний підхід створює умови для розвитку педагогічної культури вихователів сільського закладу дошкільної освіти, адже при цьому беруться до уваги їхні освітні потреби, цілі, інтереси, відбувається сприяння їхній особистісній самоактуалізації та особистісному розвитку з вираженим мотивом на досягнення кінцевого результату фахової діяльності. Цей підхід передбачає врахування індивідуальності, особистісних особливостей сільських вихователів у професійній освіті та розвитку, і навіть опору на засвоєння матеріалу у процесі діяльності.

Системно-функціональний підхід забезпечує організацію процесу освіти на основі системи професійних функцій, певних трудових процесів у нормативних документах.

Компетентнісний підхід орієнтує навчання вихователів сільського закладу дошкільної освіти не стільки на засвоєння певного обсягу знань, пізнавальних умінь і навичок, скільки на формування і розвиток у них в процесі самоосвіти здібностей до певних видів професійної діяльності.

Оскільки у професійній діяльності та фаховому вдосконаленні чинних педагогів розвиток педагогічної культури відбувається зазвичай засобом самоосвітньої діяльності, вважаємо самостійність вихователів сільських закладів дошкільної освіти як провідний чинник у цьому процесі.

Самостійність є процесом і результатом особливого типу взаємодії та взаємовпливу певних характеристик ситуації та певних характеристик особистості. Самостійність означає такий характер зв'язку людини та ситуації, який допускає свободу діяльності людини, свободу проявів її активності, вибору варіантів її поведінки та можливого впливу на ситуацію.

Самостійність особистості визначається наявністю трьох основних її складників:

- відсутність зовнішнього примусу в діяльності особистості, можливість використання потенціалу зовнішнього середовища для роботи з ситуацією, що виникла;

- наявність механізмів, що включають різні техніки роботи із ситуацією, способи діяльності, технології;
- сформованість внутрішнього активного початку (наявність сукупності психологічних якостей та властивостей особистості, що дозволяє їй здійснювати самостійні, відповідальні та вільні, ініціативні дії).

Таким чином, виходячи з вище сказаного можна зробити висновок, що за наявності домінуючої позиції самостійності особистості можна досягти підвищення рівня педагогічної культури вихователя сільського закладу дошкільної освіти.

Продуктивність будь-якого процесу в професійній освіті дорослих значною мірою залежить від методичного забезпечення. У зв'язку з цим навчання у будь-якій організаційній формі завжди має носити індивідуальний адресний характер. Тому при його реалізації та виборі відповідних методів та форм, повинні обов'язково враховуватися вимоги гнучкості та варіативності.

У контексті нашого дослідження пропонуємо використовувати такі методи: практикоорієнтованої діяльності, проблемного навчання (вирішення проблемних ситуацій, метод навчального кейсу), проектні методи (розробка проекту, портфоліо), психодіагностичні (анкетування, психологічна діагностика, індивідуальне та групове консультування, профконсультування), методи активного навчання (ділова гра, моделювання освітнього процесу), методи аналізу самоаналізу (рефлексія, рефлексивний звіт освітніх цілей, діяльності з їх досягнення, аналіз та самоаналіз здібностей, нахилів), методи самостійної роботи.

Важливе значення у розвитку педагогічної культури вихователя сільського закладу дошкільної освіти також мають засоби навчання. У науковій літературі засоби навчання представлені як об'єкти, створені людиною, а також предмети навколишньої дійсності, які використовуються в освітньому процесі як носії навчальної інформації та інструменти діяльності педагога та учнів для досягнення поставленої мети навчання, виховання та розвитку.

До засобів навчання вихователя сільського закладу дошкільної освіти відносимо освітню програму, розроблену з урахуванням специфічних особливостей сільської дошкільної установи, довгостроковий педагогічний проєкт; діагностичний та контрольнo-вимірювальний інструментарій.

Формами навчання у контексті розвитку педагогічної культури вихователя сільського закладу дошкільної освіти вважаємо як традиційні форми навчання, такі як семінари, практичні та лабораторні заняття, лекторії, засідання методичних об'єднань, індивідуальні та групові заняття, так і інтерактивні: тренінги, коучинг, консультування у форматі дискусії (групове обговорення), кейс-навчання, тьюторіали (наставництво), проєктна діяльність, портфоліо; при цьому особлива увага приділялася самостійній роботі вихователів, що навчаються.

Таким чином, у реальній ситуації розвитку системи дошкільної освіти однією з найактуальніших потреб для вихователя, який працює в сільському закладі дошкільної освіти, є розвиток його педагогічної культури.

Педагогічну культуру вихователя закладу дошкільної освіти структурує низка компонентів – ціннісно-мотиваційний, когнітивний, інноваційно-діяльнісний, особистісно-рефлексивний. Вони обумовлюються процесуальними особливостями педагогічної діяльності в умовах сільського соціуму, й у сукупності виявляють особистісно-професійну позицію вихователя і забезпечують продуктивність його професійної діяльності з можливістю творчої самореалізації та самоактуалізації. Розвиток педагогічної культури вихователя сільського закладу дошкільної освіти може здійснюватися на основі різноманітних підходів засобом різних методів і форм. Пріоритетними особливостями їх використання є гнучкість та варіативність, а також надання самостійності у їх виборі самому фахівцю.

Висновки до розділу 1

Аналіз поглядів учених засвідчив, що професійна культура як предмет дослідження перманентно була в центрі наукових студій філософів, соціологів, психологів і педагогів. Разом із тим, з'ясовано, що незважаючи на значну кількість наукових праць з означеної проблеми, більшість з них пов'язана з її розв'язанням у галузі вищої, загальної середньої та окремих аспектів професійної освіти. Проте, фундаментальних праць, що присвячені розвитку педагогічної культури вихователів закладів дошкільної освіти, зокрема вихователів сільських дошкільних установ, обмаль.

Установлено, що педагогічна культура особистості виступає складником професійної культури фахівця, яка поєднуючи історико-культурний педагогічний досвід, регулює сферу педагогічної взаємодії. У культурно-історичному аспекті педагогічна культура розглядається з різних позицій: своїм змістом вона має світовий педагогічний досвід; пов'язана зі зміною культурних епох та відповідних педагогічних цивілізацій; перебуває під впливом історії педагогічної науки і освіти.

Педагогічна культура має об'єктивну і суб'єктивну сторони. Вона, із позицій об'єктивності, відображається на стані суспільної педагогічної свідомості, а з позицій суб'єктивності – характеризує рівень сформованості в особистості потреби в удосконаленні.

Нині в наукових джерелах наявна різноманітність трактувань дефініції «педагогічна культура». Загалом педагогічна культура є наскрізною характеристикою суспільства, її началом є загальна культура. Педагогічна культура будучи різновидом професійної культури є ширшою за останню, що визначається як якісна характеристикою діяльності педагога, що поєднує фахові знання, практичні вміння й навички, особистісні й професійні якості, значущі здібності, яких потребує конкретний вид праці.

Педагогічна культура є соціальним явищем і характеризує особливості педагогічної взаємодії поколінь, є засобом педагогізації навколишнього середовища.

Педагогічна культура є найвищим проявом професійної освіченості, професійної компетентності. Її характеризує сукупність особистісно-професійних рис фахівця, гуманістична спрямованість його діяльності, творче професійне мислення, здатність до ефективного професійного спілкування, соціальна відповідальності за свою діяльність.

З'ясовано, що педагогічна культура є полікомпонентним та поліфункціональним утворенням.

Результати проведеного дослідження також засвідчують недостатній рівень теоретичної розробки і практичного втілення вирішення проблеми розвитку педагогічної культури вихователя в умовах сільського закладу дошкільної освіти. Встановлено, що педагогічна культура вихователя сільського закладу дошкільної освіти є інтегрованою якістю особистості фахівця, що характеризується єдністю структурних компонентів (ціннісно-мотиваційного, когнітивного, інноваційно-діяльнісного, особистісно-рефлексивного), обумовлених процесуальними особливостями педагогічної діяльності в умовах сільського соціуму, які у сукупності виявляють особистісно-професійну позицію вихователя і забезпечують продуктивність його професійної діяльності з можливістю творчої самореалізації та самоактуалізації.

Розділ 2. Експериментальне вивчення педагогічних умов розвитку педагогічної культури вихователя в умовах сільського закладу дошкільної освіти

2.1. Виявлення рівнів розвитку педагогічної культури вихователів сільських закладів дошкільної освіти

Для визначення рівня розвитку педагогічної культури вихователів сільських закладів дошкільної освіти, було проведено експериментальне дослідження. Здійснювалося вона на базі Комунального закладу Березівської сільської ради «Первомайський навчально виховний комплекс: загальноосвітня школа І-ІІ ступенів, дошкільний навчальний заклад «Бджілка», Комунального закладу Березівської сільської ради «Шевченківський навчально-виховний комплекс: загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів, дошкільний навчальний заклад «Суничка» Шосткинського району Сумської області (експериментальна група – далі ЕГ) та Комунального закладу Есманьської селищної ради «Есманьський заклад дошкільної освіти (ясла-садок) «Чайка» Шосткинського району Сумської області (контрольна група – КГ). Дослідженням було охоплено 17 респондентів, з них: 3 керівники закладів освіти та 14 вихователів сільських закладів дошкільної освіти.

Для виконання поставлених завдань дослідження було розроблено методику діагностики рівнів розвитку педагогічної культури вихователів сільських ЗДО, яка передбачала проведення констатувального етапу експерименту за допомогою низки діагностичних методів: анкетування, тестування, опитування, бесіда, спостереження, експертна оцінка.

Розробляючи критерії оцінювання рівнів розвитку педагогічної культури вихователів сільських ЗДО, ми спиралися на те, що в науковій теорії «критерій», сприймається як ознака, виходячи з якого встановлюється оцінка,

мірило оцінки; чи показник – параметр, за допомогою якого можна робити висновки про ступінь реалізації критеріїв.

Проблема розвитку рівнів педагогічної культури розглядалася низкою авторів (див. п.п. 1.1 та 1.2 роботи), які наголошують на складності оцінки педагогічної культури у критеріальному описі, у ситуативному прояві та доборі інструментарію для її вивчення. Проте, наявність педагогічних еталонів, норм, правил, яким має відповідати культура вихователя сільського ЗДО, уможлиблює вимір цієї якості.

Слід зазначити, що в теорії та практиці педагогічної освіти існують загальні вимоги до виділення та обґрунтування критеріїв, які зводяться до того що, вони мають відображати основні закономірності розвитку особистості; за допомогою критеріїв повинні встановлюватись зв'язки між усіма компонентами досліджуваної системи; якісні показники мають виступати у єдності з кількісними. Беручи зазначені вимоги за основу, ми вважаємо за доцільне доповнити їх позиціями, що відображають специфіку педагогічної культури вихователя сільського ЗДО: 1) критерії повинні бути розкриті через низку якісних ознак (показників), за ступенем прояву яких можна говорити про більшу або меншу міру виразності даного критерію; 2) критерії повинні відображати динаміку вимірюваної якості у часі та культурно-педагогічному просторі; 3) критерії мають охоплювати основні компоненти педагогічної культури.

Спираючись на дослідження в галузі педагогічної діагностики, враховуючи виділені компоненти у структурі педагогічної культури, як критерії рівня розвитку педагогічної культури, можуть бути виділені ціннісно-мотиваційний, когнітивний, інноваційно-діяльнісний, особистісно-рефлексивний.

Ціннісно-мотиваційний критерій відображає розуміння цінності та соціальної значущості своєї професії, усвідомлену та стійку мотивацію до підвищення професійного рівня та реалізації практичної професійної діяльності, прагнення до саморозвитку та самовдосконалення Його показники:

наявність позитивної мотивації до професійної діяльності за фахом, усвідомлення цінності професії вихователя ЗДО в сільській місцевості, потреба у професійній самореалізації та підвищення рівня своєї педагогічної культури.

Когнітивний критерій характеризується наявністю уявлень про педагогічну культуру, а також ґрунтовних фахових знань у сфері педагогіки та психології, зокрема дошкільної, нормативних документів, що регламентують освітню діяльність. Його показниками є знання про сутність професійної культури, обізнаність щодо особливостей педагогічної культури вихователя ЗДО, повнота психолого-педагогічних знань та знань із методик дошкільної освіти, повнота знань сучасних освітніх технологій.

Інноваційно-діяльнісний критерій дозволяє виявити готовність та вміння застосовувати наявну систему знань у практичній діяльності. Його показники: використання у практичній діяльності сучасних освітніх технологій, участь в інноваційній діяльності, наявність її методичного продукту, особиста участь у конкурсах та заходах педагогічної тематики, призові місця у регіональних конкурсах педагогічного спрямування, культура мовлення вихователя.

Особистісно-рефлексивний критерій забезпечує можливість оцінити особистісно-професійні якості вихователя, сільського ЗДО, творчий потенціал його особистості, здатність до самооцінювання й рефлексії професійної діяльності. Показниками цього критерію є: усвідомлення необхідності саморозвитку особистісно-професійних якостей, що засвідчують сформованість педагогічної культури (тактовність, емпатійність, толерантність), творча активність педагога, здатність до адекватного самооцінювання й рефлексії.

Запропонована нами система критеріїв оцінки рівня розвитку педагогічної культури вихователів сільського ЗДО, що виявляється у конкретних показниках, була розроблена на основі результатів теоретико-експериментальної роботи та думки експертів – директорів сільських ЗДО, що становили ЕГ та КГ. Нами враховувався той факт, що з певних об'єктивних

причин (освітнього рівня, стажу та досвіду роботи, індивідуальних особливостей) у вихователів сільського ЗДО наявний різний рівень розвитку тих якостей, які характерні для педагогічної культури. Тому необхідним було визначення таких рівнів розвитку педагогічної культури, що дозволяють на основі їхньої оцінки розробити систему роботи щодо реалізації педагогічних умов розвитку педагогічної культури вихователя в умовах сільського ЗДО та відстежити динаміку розвитку останньої.

З огляду на думку дослідників педагогічну культуру вихователя сільського ЗДО, можна оцінити за тріступеневою градацією рівнів: професійно-творчий, або високий, професійно-репродуктивний, або середній, та непрофесійно-адаптивний, або низький.

Так, *професійно-творчий, або високий рівень* характеризується тим, що у педагога наявна позитивна внутрішня мотивація до професійної діяльності за фахом, педагог чітко усвідомлює цінність професії вихователя ЗДО в сільській місцевості, відчуває потребу в професійній самореалізації та підвищенні рівня своєї педагогічної культури; сформована система знань про педагогічну культуру вихователя, а також знань у галузі дошкільної освіти характеризуються повнотою, системністю, оперативністю, технологічністю та усвідомленістю; вихователь володіє методиками дошкільної освіти, використовує сучасні освітні технології; застосовує різні форми моніторингу індивідуального розвитку особистості дитини; повною мірою забезпечує умови для створення соціальної ситуації розвитку дітей; педагог досконало володіє аналітико-рефлексивними вміннями, може узагальнювати й демонструвати свій педагогічний досвід, має методичні розробки в галузі професійної діяльності, бере участь та займає призові місця в заходах педагогічної тематики; вихователь розуміє потребу в розвитку необхідних особистісно-професійних якостей, виявляє творчу активність у професійній діяльності, займається саморозвитком на основі адекватного самооцінювання й рефлексії.

Професійно-репродуктивний, або середній рівень, відзначається тим, що в педагога наявна позитивна мотивація до професійної діяльності за фахом, педагог усвідомлює необхідність професії вихователя ЗДО в сільській місцевості, розуміє, що для подальшої роботи за фахом та для професійної самореалізації йому необхідно підвищувати рівень своєї педагогічної культури; педагог має фрагментарні знання про педагогічну культуру вихователя, проте знання у галузі дошкільної освіти характеризуються повнотою та системністю; вихователь володіє методиками дошкільної освіти, використовує окремі сучасні освітні технології у роботі з дітьми; іноді здійснює моніторинг індивідуального розвитку особистості дитини; намагається забезпечувати умови для створення соціальної ситуації розвитку дітей; педагог посередньо володіє аналітико-рефлексивними вміннями, виявляє спроби узагальнювати й демонструвати свій педагогічний досвід, має окремі методичні розробки в галузі професійної діяльності, бере участь в заходах педагогічної тематики, проте призових місць у них не займає; вихователь розуміє потребу в розвитку необхідних особистісно-професійних якостей, виявляє активність у професійній діяльності, проте вона характеризується репродуктивністю, педагог займається саморозвитком, однак самооцінювання й рефлексія є суб'єктивними.

Для *професійно-адаптивного, або низького рівня*, характерним є те, що в педагога наявна зовнішня мотивація (потреба «заробити» стаж, бути працевлаштованим) до професійної діяльності, педагог не усвідомлює цінність професії вихователя ЗДО в сільській місцевості, не відчуває потребу в професійній самореалізації та підвищенні рівня своєї педагогічної культури; сформована система знань про педагогічну культуру вихователя, а також знань у галузі дошкільної освіти характеризуються поверховістю і фрагментарністю; вихователь володіє методиками дошкільної освіти, однак не використовує сучасні освітні технології; не застосовує форми моніторингу індивідуального розвитку особистості дитини; не прагне забезпечувати умови для створення соціальної ситуації розвитку дітей; педагог не володіє

аналітико-рефлексивними вміннями, не може узагальнювати й демонструвати свій педагогічний досвід, не має методичних розробок в галузі професійної діяльності, не бере участі в заходах педагогічної тематики; вихователь не розуміє необхідності розвитку особистісно-професійних якостей, не виявляє творчу активність у професійній діяльності, не займається саморозвитком, не здатний до адекватного самооцінювання й рефлексії.

Далі по тексту роботи для полегшення сприйняття інформації, ми послуговуватимемося дефініціями високий, середній та низький рівні розвитку педагогічної культури вихователів сільських ЗДО.

Участь в експерименті брали педагоги різних кваліфікаційних категорій (рис. 2.1) та з різним педагогічним стажем роботи (рис. 2.2). Примітно, що всі респонденти мають вищу освіту, здобуту за педагогічною спеціальністю (Дошкільне виховання, Дошкільна освіта, Початкова освіта, Середня освіта). Також, відповідно до диплому, всі опитані педагоги мають кваліфікацію «Вихователь дітей раннього та дошкільного віку», з них за даною кваліфікацією 58,8% мають освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліст, 29,4% – освітній ступінь магістра і 11,8% – освітній ступінь бакалавра

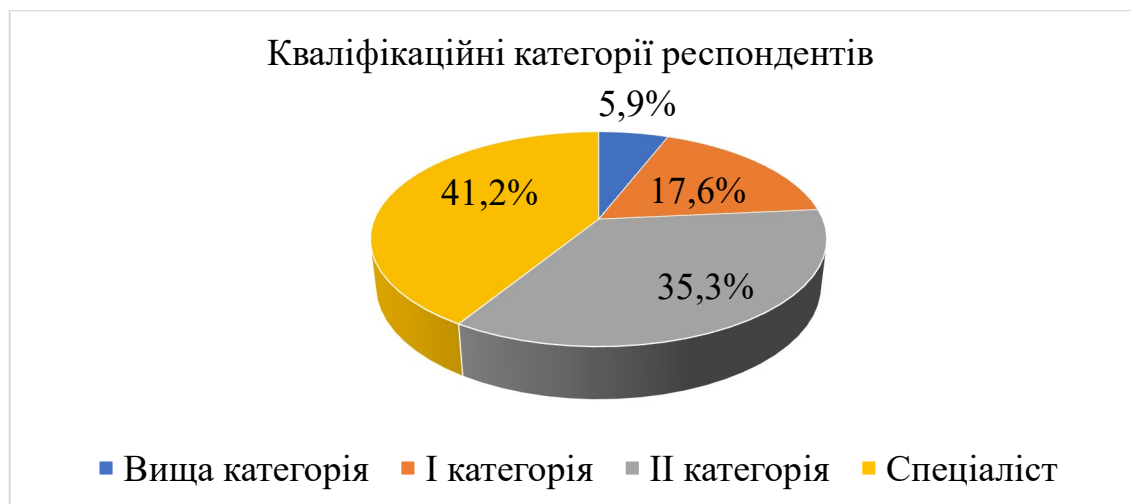

Рис. 2.1. Розподіл респондентів за кваліфікаційними категоріями

Як засвідчують дані, подані на рисунку 2.1, серед респондентів до експерименту були залучені вихователі з такими кваліфікаційними категоріями: «вихователь-спеціаліст» – 41,2 % опитаних, «вихователь,

спеціаліст II категорії» – 35,3 %, «вихователь, спеціаліст I категорії» – 17,6 % і «вихователь, спеціаліст вищої категорії» – 5,9 % .

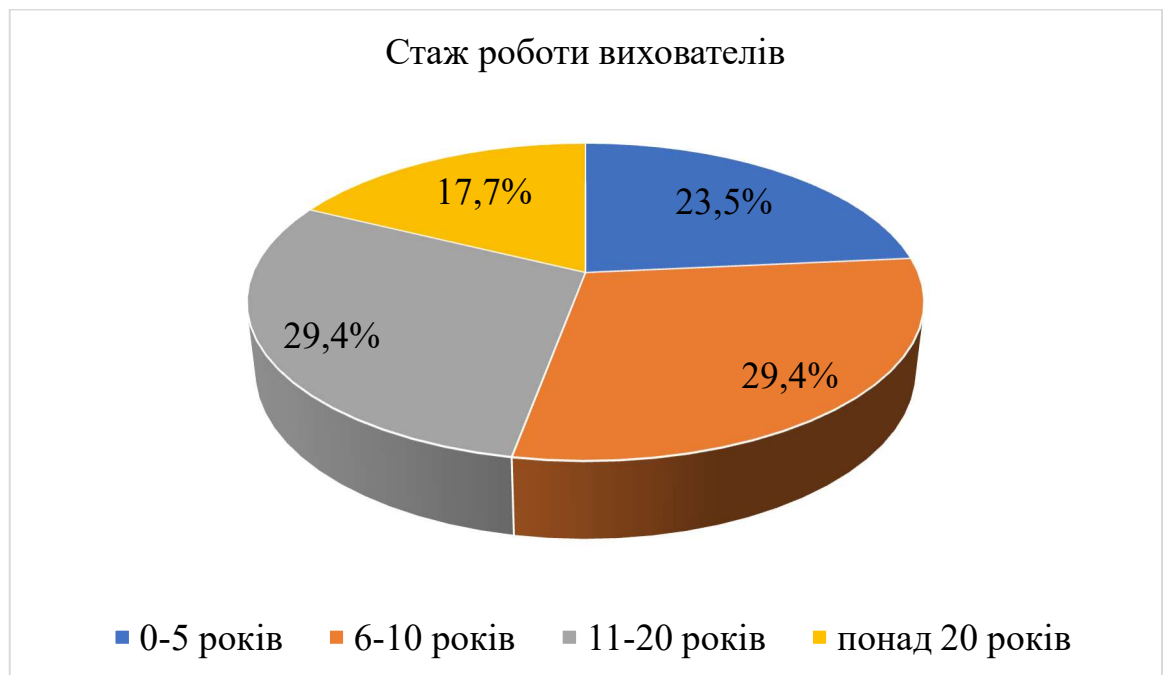

Рис. 2.2. Розподіл респондентів за стажем роботи

За даними рис. 2.2, педагогів зі стажем професійної діяльності до 5 років, які брали участь в експерименті, було 23,5 %; педагогів зі стажем педагогічної роботи 6-10 років – 29,4 %; аналогічний відсоток вихователів зі стажем роботи 11-20 років; вихователів зі стажем педагогічної професійної діяльності понад 21 рік – 17,7 % респондентів.

Оскільки розвиток педагогічної культури вихователя безпосередньо залежить від його мотиваційної спрямованості, під час дослідження було визначено, у першу чергу, рівень розвитку професійної культури вихователів сільських ЗДО за ціннісно-мотиваційним критерієм.

З цією метою було використано тест Т. Морозової «Оцінка реалізації потреб педагогів у розвитку й саморозвитку», опитувальник В. Маценко «Чи прагнете Ви успіху?» та анкету на виявлення розуміння вихователями професійної культури (додаток А).

Отримані результати засвідчили, що високий рівень розвитку педагогічної культури за ціннісно-мотиваційним критерієм показали 42,9 %

опитаних в КГ і 40 % в ЕГ. Переважна більшість вихователів як в експериментальній (50 %), так і у контрольній (57,1 %) групах епізодично реалізують свої потреби щодо розвитку й саморозвитку та мають недостатню мотивацію до підвищення рівня власної педагогічної культури. У незначній кількості вихователів (у КГ – 14,2%, в ЕГ – 20%) процеси професійного розвитку й саморозвитку не здійснюються. Крім того, для них характерна невисока мотивація до професійного самовдосконалення. Узагальнено отримані результати рівнів розвитку педагогічної культури вихователів сільських ЗДО за ціннісно-мотиваційним критерієм відображено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

**Рівні розвитку педагогічної культури вихователів сільських ЗДО
за ціннісно-мотиваційним критерієм**

Рівні розвитку	ЕГ		КГ	
	Кількість осіб	Відсоткове значення	Кількість осіб	Відсоткове значення
Високий	3	30	3	42,9
Середній	5	50	3	42,9
Низький	2	20	1	14,2
Разом	10	100	7	100

Для виміру показників когнітивного критерію було використано анкету на виявлення розуміння вихователями професійної культури, опитувальники «Характеристика професійної культури», «Педагогічна культура вихователів закладів дошкільної освіти в сільській місцевості» (додаток А).

Одержані результати показали, що переважна більшість вихователів не усвідомлює значущості педагогічної культури вихователя закладу дошкільної освіти для успішної реалізації своїх професійних функцій. Дані засвідчують, що більшість респондентів у ЕГ та КГ не змогли визначити структурні компоненти педагогічної культури вихователів сільських ЗДО, розкрити критерії і показники для оцінки рівня її розвитку, охарактеризувати рівні розвитку педагогічної культури вихователів сільських ЗДО. Для педагогів

було складно обґрунтувати умови розвитку фахової культури вихователів закладів дошкільної освіти в сільській місцевості та дати характеристику власній професійній культурі. Проте респонденти намагалися пояснити сутність професійної культури вихователя закладу дошкільної освіти та обґрунтувати її значення в педагогічній діяльності вихователя.

У бесідах з вихователями, спрямованими на виявлення їхньої обізнаності із комплексними та парціальними програмами і Базовим компонентом дошкільної освіти було з'ясовано, що знають про них і використовують у своїй роботі ці знання на високому рівні – 70% в ЕГ та 57,2% у КГ; на середньому – 20% в ЕГ, 28,6% у КГ; на низькому – 10% в ЕГ, 14,2% в КГ.

Загалом рівень обізнаності із комплексними та парціальними програмами і Базовим компонентом дошкільної освіти значною мірою корелює із уявленнями вихователів про сутність, компоненти, критерії, показники, рівні та умови розвитку педагогічної культури.

Узагальнені кількісні дані щодо рівнів розвитку педагогічної культури вихователів сільських закладів дошкільної освіти за когнітивним критерієм представлено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

**Рівні розвитку педагогічної культури вихователів сільських ЗДО
за когнітивним критерієм**

Рівні розвитку	ЕГ		КГ	
	Кількість осіб	Відсоткове значення	Кількість осіб	Відсоткове значення
Високий	0	0	1	14,2
Середній	6	60	4	57,2
Низький	4	40	2	28,6
Разом	10	100	7	100

Здійснений аналіз кількісних результатів за когнітивним критерієм на констатувальному етапі засвідчив, що вихователі сільських ЗДО недостатньо обізнані з сутністю педагогічної культури, у них нечітко виражене

усвідомлення значення професійної культури для організації успішної педагогічної діяльності в закладі дошкільної освіти.

Для діагностики рівня розвитку педагогічної культури вихователів сільських ЗДО за інноваційно-діяльнісним критерієм було використано експертну оцінку здатності педагогів до інноваційної діяльності та спостереження за роботою вихователів.

Було з'ясовано, що вихователі здебільшого не беруть участь у заходах педагогічної тематики та не займають у них призових місць. Окремі педагоги підвищують свій фаховий рівень шляхом навчання в університеті (здобуття освітнього ступеня магістра), навчання на курсах підвищення кваліфікації, участі в методичних об'єднаннях. Деякі вихователі мають публікації у збірниках тез конференцій, проте власного методичного продукту у подібних заходах вони не презентують. Близько 70% педагогів використовують у своїй діяльності інновації – оздоровчі технології М. Єфименка, Монтессорі-педагогіку, ТРВЗ, вкладиші Дьєнеша, конструктори і цеглинки ЛЕГО, навчають дітей читанню за методикою Л. Шелестової, також педагоги ведуть спілкування з батьками дітей у вайбері, куди надсилають інформаційні матеріали щодо розвитку і виховання дітей в домашніх умовах.

Зважаючи на те, що педагоги проживають у сільській місцевості, у їхньому мовленні спостерігається суржик, притаманний говору колишнього Глухівського району. Проте у спілкуванні з дітьми, з їх батьками та колегами відмічається дотримання вихователями норм професійного спілкування та мовленнєвого етикету.

Помічено, що в колективі педагогів панує атмосфера доброзичливості і здорової конкуренції – керівники є мудрими порадиниками і наставниками для своїх підлеглих, досвідчені вихователі надають поради молодим колегам, ті, хто мають вищий ступінь освіти чи кваліфікаційну категорію не хизуються ними і не вимагають привілеїв.

Кількісно, одержані результати подано в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

**Рівні розвитку педагогічної культури вихователів сільських ЗДО
за інноваційно-діяльнісним критерієм**

Рівні розвитку	ЕГ		КГ	
	Кількість осіб	Відсоткове значення	Кількість осіб	Відсоткове значення
Високий	1	10	1	14,2
Середній	2	20	2	28,6
Низький	7	70	4	57,2
Разом	10	100	7	100

Із метою діагностики показників особистісно-рефлексивного критерію було використано анкету «Педагогічна культура та потреби її розвитку у вихователів сільських закладів дошкільної освіти» та тест для оцінки особистісних якостей «Психологічний особистісний профіль» (Т. Ратанова, Н. Шляхта), а також само- й експертне оцінювання.

Отримані дані показали, що більшість педагогів або переоцінює, або ж, навпаки недооцінює рівень розвитку своєї професійної культури. Також вихователям складно визначити, які особистісно-професійні якості слід розвивати з метою власного професійного вдосконалення.

Узагальнені кількісні дані щодо рівнів розвитку педагогічної культури вихователів сільських закладів дошкільної освіти за особистісно-рефлексивним критерієм представлено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

**Рівні розвитку педагогічної культури вихователів сільських ЗДО
за особистісно-рефлексивним критерієм**

Рівні розвитку	ЕГ		КГ	
	Кількість осіб	Відсоткове значення	Кількість осіб	Відсоткове значення
Високий	1	10	2	28,6
Середній	4	40	3	42,8
Низький	5	50	2	28,6
Разом	10	100	7	100

Проведений аналіз рівнів розвитку педагогічної культури вихователів сільських закладів дошкільної освіти за середньоарифметичними розрахунками (див. рис. 2.3) засвідчує, що на констатувальному етапі експерименту високий рівень розвитку педагогічної культури спостерігався у 12,5% вихователів сільських ЗДО в ЕГ та у 25% респондентів в КГ. Середній рівень розвитку досліджуваного явища простежується у 42,5% опитаних в ЕГ та в 42,9 % у КГ. Низький рівень розвитку педагогічної культури вихователів сільських закладів дошкільної освіти був виявлений у 45% респондентів із ЕГ та в 32,1% у КГ.

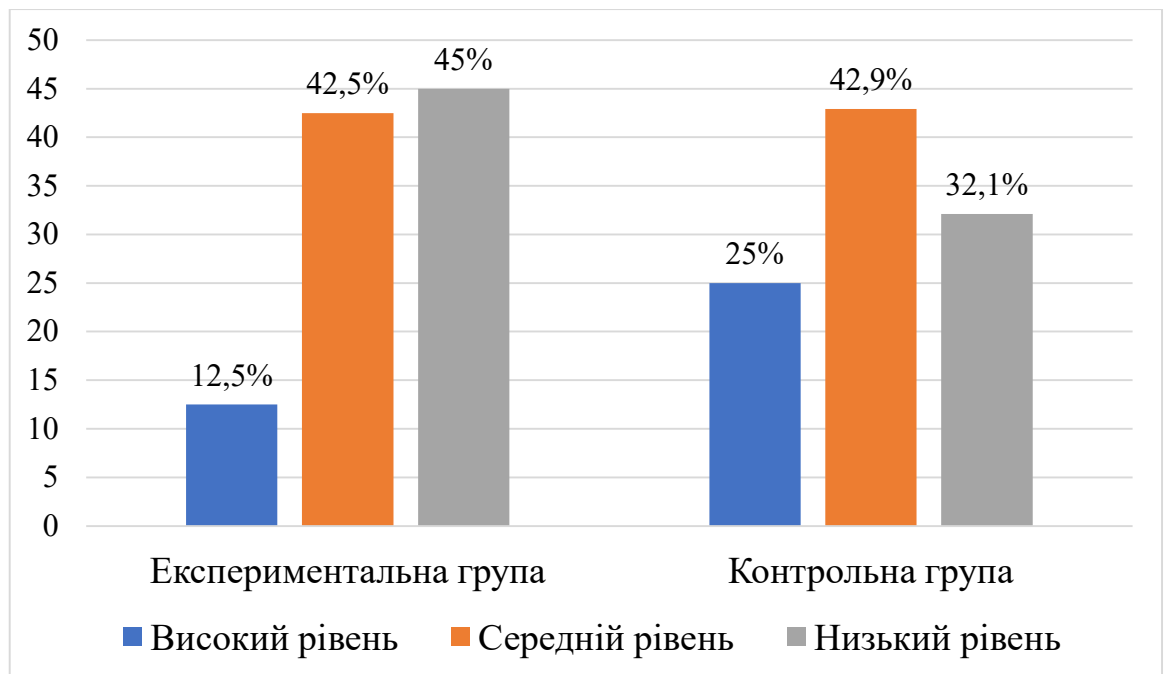

Рис. 2.3. Рівні розвитку педагогічної культури вихователів сільських закладів дошкільної освіти за середньоарифметичними розрахунками на констатувальному етапі експерименту

Отже, вихователі сільських закладів дошкільної освіти, як експериментальної, так і контрольної груп мають високий, середній та низький рівні розвитку педагогічної культури за всіма визначеними нами критеріями. Зауважимо, що домінують середній (в КГ) та низький (в ЕГ) рівні розвитку педагогічної культури вихователів сільських ЗДО. Ми усвідомлюємо і припускаємо, що стверджувати абсолютну точність результату, виявленого

за допомогою вимірювання рівнів розвитку педагогічної культури вихователів сільських ЗДО, дуже сумнівно. Проте сподіваємося, що показники, встановлені в процесі констатувального етапу експерименту, будуть суттєво покращені на його формувальному етапі.

2.2. Педагогічні умови розвитку педагогічної культури вихователя в умовах сільського ЗДО та система роботи щодо їх реалізації

Результати констатувального експерименту дали можливість зробити пропуснення, що розвиток педагогічної культури вихователя сільського закладу дошкільної освіти відбуватиметься ефективніше, якщо будуть реалізовані такі педагогічні умови: 1) створення та забезпечення позитивної мотивації щодо формування професійної культури; 2) розширення знань про сутність і зміст педагогічної культури, її компоненти; 3) систематичне і цілеспрямоване підвищення кваліфікації через відвідування курсів, семінарів, вебінарів.

Розкриємо їхню сутність.

Створення та забезпечення позитивної мотивації щодо формування професійної культури. Позитивна мотивація є невід'ємним фактором успішності будь-якої професійної діяльності. Мотивація – рушійна сила, що спонукає людину домагатися поставленої мети. Саме мотивація (від латинського *moveo* – рухаю) є загальною назвою для процесів, що відбуваються в людині, і стосуються вибору нею методів і засобів продуктивної діяльності; дозволяє розкритися здібностям людини, проявитися її індивідуальності у творчій діяльності.

Мотивація, що зумовлює процес зміни станів і відносин особистості, ґрунтується на мотивах, під якими розуміються конкретні спонукання, причини, що змушують особистість діяти, робити вчинки.

Мотиви – складні утворення, що являють собою динамічні системи, в яких здійснюються аналіз та оцінка альтернатив, вибір та прийняття рішень.

В основі мотивів, на нашу думку, лежать цінності. Досягнення певної мети може бути здійснено через зіставлення духовних та матеріальних цінностей (конфлікт мотивів).

К. Замфір поділяє мотиви людської діяльності на внутрішні та зовнішні. Він вважає, що внутрішні мотиви породжуються суспільною корисністю діяльності, задоволенням, яке дає робота завдяки творчості, спілкуванню з людьми. Зовнішні мотиви – це спонукання, що знаходяться за межами праці як такої: заробітна плата, прагнення кар'єрного зростання, престижу тощо.

Ми поділяємо думку К. Замфіра і вважаємо, що розвиток педагогічної культури вихователів сільських ЗДО визначається не стільки зовнішньою мотивацією, яка обмежує професійний розвиток особистості, атрофуючи її внутрішні потреби та інтереси, коли превалює орієнтація на зовнішнє визнання, матеріальне заохочення, кар'єру, скільки внутрішньою позитивною мотивацією, в основі якої лежать загальнолюдські цінності (любов, добро, віра).

Від того, що лежить в основі професійної діяльності вихователя ЗДО та розвитку його педагогічної культури залежатиме якість результатів його праці, що відображається в успішності, яку може трактуватися як зовнішній виразник життєдіяльності педагога.

Таким чином, можна сказати, що позитивна мотивація щодо формування професійної культури є організуючою силою, яка рухає педагога до самовдосконалення в професії. Саме вона породжує бажання виконувати свою роботу якнайкраще.

Розширення знань про сутність і зміст педагогічної культури, її компоненти. Розширення знань педагогів-практиків не може відбуватися аналогічно до процесу формування знань майбутніх педагогів у процесі навчання в закладі вищої освіти. Тому нами було проведено серію міні-лекцій,

спрямованих на розширення і уточнення знань вихователів сільських ЗДО про сутність та зміст педагогічної культури.

Перша міні-лекція «Сутність та структура педагогічної культури вихователів закладів дошкільної освіти» мала на меті ознайомлення педагогів із сутністю понять «професія», «професіоналізм», «культура». Також матеріал міні-лекції висвітлював структуру педагогічної культури. Разом із теоретичним поінформуванням вихователів, лекція сприяла усвідомленню ними значущості професійної культури для педагогічної діяльності.

Друга міні-лекція «Особистість сучасного вихователя закладу дошкільної освіти» була присвячена розгляду значення професії вихователя у соціумі загалом, і сільському соціумі зокрема, та основних вимог до неї. У процесі викладу матеріалу міні-лекції було описано зміст особистісно-професійних якостей вихователя закладу дошкільної освіти, роль педагогічної діяльності педагога дошкільного профілю у формуванні особистості дитини раннього і дошкільного віку.

Міні-лекція «Професійно-педагогічні цінності вихователів закладів дошкільної освіти» була присвячена розкриттю понять «цінність», «професійно-педагогічні цінності», ознайомленню педагогів з основними професійно-педагогічними цінностями вихователя закладу дошкільної освіти. У процесі викладу матеріалу ми використовували проблемні питання для активізації слухачів, наприклад «Які професійні та особистісні цінності притаманні сучасним педагогам сільських ЗДО», «Які проблеми сучасних вихователів зумовлюють небажання «йти на роботу»?», «Як усунути недооцінювання суспільством професії вихователя?», «Чому цінності є основою професійної культури вихователя закладу дошкільної освіти?». Вказані запитання, адресовані вихователям, спонукали їх проаналізувати зміст основних понять теми, зрозуміти й усвідомити їх значення.

Міні-лекція «Культура мовлення вихователя» розкриває основні вимоги щодо мовлення вихователя закладу дошкільної освіти, риси, притаманні

взірцевому мовленню, особливості мовленнєвого етикету у педагогічній культурі, шляхи самовдосконалення мовлення вихователя.

Міні-лекція «Новітні інформаційні технології навчання в діяльності вихователя закладу дошкільної освіти» була спрямована на формування професійної культури майбутнього вихователя у застосуванні нових інформаційних технологій у дошкільній освіті. Було розглянуто сутність інформаційних технологій, особливості використання новітніх інформаційних технологій в освітньому процесі закладу дошкільної освіти, зокрема в сільській місцевості, створення й використання мультимедійних презентацій PowerPoint у роботі з дітьми дошкільного віку.

Систематичне і цілеспрямоване підвищення кваліфікації через відвідування курсів, семінарів, вебінарів. Тривалий час, ще до масового поширення телекомунікаційної мережі Інтернет та запровадження обмеження на масові заходи, провідну роль у підвищенні кваліфікації педагогів грали і продовжують грати методичні об'єднання вихователі, що є структурним елементом регіональної системи освіти.

Визначення, що даються методичним об'єднанням фахівцями різних напрямів та рівнів кваліфікації в наукових статтях, відображають низку загальних характеристик цієї форми організації професійної діяльності: методичне об'єднання – колектив педагогів, які спільно вирішують завдання дошкільної освіти, беруть участь у координації роботи ЗДО за пріоритетним напрямом діяльності. Очолює методичне об'єднання керівник – педагог (першої чи вищої кваліфікаційної категорії) зі складу учасників методичного об'єднання.

Сутність діяльності методичних об'єднань полягає у забезпеченні методичної підтримки керівників та педагогів ЗДО (особливо, територіально віддалених), систематичної взаємодії керівників та педагогів з метою обміну досвідом роботи, а також вирішення інших практичних завдань для вирішення професійних труднощів.

Основними цілями роботи методичних об'єднань є ефективне використання та розвиток професійного потенціалу педагогів, організація методичної роботи, спрямованої на досягнення та підтримання високої якості освітнього процесу.

Таким чином, методичні об'єднання є свого роду засобом і формою неформального підвищення кваліфікації вихователів ЗДО.

Проте виклики сучасного суспільства, епідемічні обмеження, військові загрози з одного боку, й коеволюційні процеси розвитку системи освіти та інформаційних технологій, з іншого, передбачають утворення таких форм професійних спільнот, які включали б у собі функції методичних об'єднань.

Як показує практика, такими структурними новоутвореннями, безумовно, є професійні мережеві співтовариства педагогічних працівників, створених у мережі Інтернет – «Всеосвіта», «НаУрок», видавництво «Генеза». Вказані спільноти, а також окремі заклади вищої освіти та регіональні управління освітою пропонують для педагогів стажування, підвищення кваліфікації шляхом відвідування курсів, семінарів, вебінарів із видачею сертифікату й можливості публікуватися.

Система підвищення кваліфікації, а також будь-яка освітня діяльність, включає у собі три моделі освіти, представлені за рівнем зменшення визначеності освітнього процесу: формальне, неформальне та інформальне.

Перша модель є класичною для інституційного курсового підвищення кваліфікації: формальна освіта, що завершується видачею загально визнаного диплома чи атестата.

Феномен неформальної освіти відрізняється великим ступенем невизначеності та варіативністю форм.

Інформальна освіта, у свою чергу, пов'язується насамперед із безперервною освітою та самоосвітою особистості протягом усього життя. Саме інформальна освіта і є освітою «протягом усього життя», тобто безперервною освітою, яка включає всі можливі галузі знань та дає всім людям можливість повного розвитку особистості. Для інформальної освіти

характерний високий ступінь особистої мотивації суб'єкта, безперервність, великою мірою стихійність та невизначеність самоосвіти, та використання великого спектру засобів та способів особистісного розвитку.

Мережеві спільноти педагогічних працівників, у свою чергу, можна визначити як форму організації колективної професійної діяльності, для якої характерні: створення та підтримка нових освітніх ініціатив, професійна взаємодія педагогів; надання підтримки професійної діяльності вихователя, надання можливості самореалізації та самоствердження через спільну мережеву практичну діяльність; створення єдиного педагогічного ресурсу; розвиток та реалізація творчих здібностей учасників проектів, створення простору психологічної комфортності вихователя.

Педагоги, що працюють у сучасних ЗДО, а особливо тих, що розташовані в сільській місцевості, мають нові професійні дефіцити, які вимагають швидкого оновлення знань та освоєння ефективних педагогічних технологій. Подоланню таких дефіцитів слугують як раз мережні методичні спільноти, що створюють платформу для швидкого обміну професійною інформацією.

Реалізація означених педагогічних умов відбувалася послідовно протягом мотиваційного, інформаційного, діяльнісно-творчого та оцінно-результативного етапів.

Метою першого – мотиваційного етапу було формування стійкої позитивної мотивації та спрямованості вихователів сільських ЗДО на розвиток особистої педагогічної культури. Вважаємо цей етап у край важливим оскільки протягом нього стимулюється інтерес педагогів до проблеми педагогічної культури для самостійного вивчення. На цьому етапі важливим було створення позитивного емоційно-психологічного клімату серед вихователів, що беруть участь в експерименті, мотивація їх на саморозвиток, самонавчання з урахуванням індивідуально-особистісної проблематики, урахування їхньої готовності до навчання, активізація інтересу та креативних здібностей, створення довірчих відносин. Формування установки педагогів на

необхідність професійного самовдосконалення та підвищення їхньої мотивації до нього було реалізовано під час аналізу й обговорення результатів анкет, тестів, опитувальників вихователів, що були використані нами під час констатувального експерименту.

Інформаційний етап передбачає надання інформації вихователям про сутність та структуру педагогічної культури та формування у них потреби до самовдосконалення та прагнення до поповнення загальних та професійних знань, вдосконалення професійних компетентностей. Основними формами роботи на цьому етапі були міні-лекції для вихователів та консультування. У процесі консультації з вихователями ми розглядали виявлені в процесі вхідної діагностики прогалини у їхніх теоретичних знаннях із загальних питань дошкільної педагогіки та психології та методик дошкільної освіти, а також теоретичної основ педагогічної культури, педагогічної майстерності та педагогічної творчості.

Діяльнісно-творчий етап був безпосередньо спрямований на систематичне і цілеспрямоване підвищення кваліфікації вихователів сільських ЗДО через відвідування курсів, семінарів, вебінарів. Із цією метою ми спільно з вихователями здійснювали моніторинг тематики стажувань і курсів, що пропонували різні освітні платформи. Виходячи із запиту, а також можливостей відвідування, педагоги обирали оптимальний для них захід. Після його відвідування на педагогічних радах, що проводилися у формі ділових ігор, вони ділилися враженнями і набутими знаннями з колегами, що своєю чергою, також сприяло підвищенню рівня їхньої педагогічної культури.

На оцінно-результативному етапі пріоритетною була оцінка професійної активності вихователів сільських ЗДО щодо розвитку їхньої педагогічної культури. При цьому урахувалися не лише аркуші самооцінювання педагогів, але й результати їхньої участі в міні-лекціях та дискусіях під час них, в ділових іграх під час педагогічних рад, в семінарах, вебінарах та ін. Результатом цього етапу було визначення рівня розвитку педагогічної культури вихователів сільських ЗДО.

У процесі реалізації система роботи щодо упровадження педагогічних умов розвитку педагогічної культури вихователя в умовах сільського ЗДО ми дотримувалися таких провідних принципів:

-принцип практикоорієнтованості – полягав у спрямованості системи роботи на вирішення питань, пов'язаних з конкретною практичною діяльністю вихователя конкретного сільського ЗДО;

-принцип наукової обґрунтованості – забезпечував можливість здійснювати процес розвитку педагогічної культури вихователів сільських ЗДО на основі актуальних наукових розробок, підкріплювати його системними науковими даними;

-принцип аксіологічності – забезпечував стимулювання вихователів сільських ЗДО до розвитку ціннісних орієнтацій, які сприяли посиленню їхньої мотивації щодо розвитку власної педагогічної культури;

-принцип адресності – ґрунтувався на врахуванні індивідуального запиту вихователя сільського ЗДО та добору ресурсів саме відповідно до його інтересів, професійних потреб та особливостей;

-принцип модульності – дозволяв вихователям сільських ЗДО дозовано вивчати теоретичні матеріали, осмислювати та використовувати їх з метою розвитку власної педагогічної культури;

-принцип рефлексивності – дозволяв розвивати у вихователів здатність до самоаналізу, самооцінки професійної діяльності у контексті педагогічної культури;

-принцип оптимізації ресурсів – дозволяв використовувати в процесі розвитку педагогічної культури вихователів сільських ЗДО як традиційні моделі підвищення кваліфікації, так і нові можливості, такі як ресурси мережі Інтернет, зокрема віртуальні спільноти, організовані ними в режимі он-лайн семінари і вебінари.

Описана вище поетапна реалізація педагогічних умов комплексно впливала на формування рівнів (високий, середній, низький) педагогічної культури вихователів сільських закладів дошкільної освіти, структура якої

передбачала наявність ціннісно-мотиваційного, когнітивного, інноваційно-діяльнісного та особистісно-рефлексивного компонентів, які оцінювалися за суголосними критеріями.

2.3. Аналіз результатів реалізації педагогічних умов розвитку педагогічної культури вихователя в умовах сільського ЗДО

Із метою встановлення результативності запропонованих нами педагогічних умов розвитку педагогічної культури вихователів сільських ЗДО було проведено контрольний етап експерименту. Дослідження в ЕГ і КГ відбувалося за тими ж методиками, що були використані під час констатувального експерименту (див. додаток А).

Результати експерименту засвідчили, що на ефективність впровадження педагогічних умов розвитку педагогічної культури вихователів сільських закладів дошкільної освіти впливають як зовнішні, так і внутрішні чинники.

Зовнішні:

- організація освітньої діяльності в ЗДО;
- організація розвивального професійно-освітнього середовища;
- вимоги сільського соціуму до якості педагогічної діяльності вихователя

ЗДО.

До внутрішніх чинників відносимо:

- інтерес та мотивація вихователя до професійної діяльності;
- уміння ставити життєві цілі, визначати пріоритети;
- адаптивність до змінюваних умов роботи (зокрема, формувальний етап експерименту відбувався в умовах карантинних обмежень, правового режиму воєнного стану, і яке наслідок дистанційного навчання дітей);
- рівень професійної кваліфікації вихователів та стажу їхньої роботи;

- особистісні фактори: рівень і стійкість мотивації вихователів до самоосвіти, саморозвитку та самовдосконалення; їх готовність до систематичної роботи над собою; розвинені волюві та професійно значущі якості особистості, стресостійкість.

З'ясовано, що на ефективність реалізації педагогічних умов розвитку педагогічної культури вихователів ЗДО у сільській місцевості, впливають:

- послідовність розвитку педагогічної культури;

- комплексне формування та розвиток складників педагогічної культури вихователів ЗДО;

- наявність у фахівців позитивного, мотивованого ставлення до самовдосконалення, прагнення досягти більш високого рівня професійного розвитку, зокрема педагогічної культури;

- розвиток здатності до самодіагностування складників педагогічної культури, готовність до професійного самовдосконалення та саморозвитку;

- наявність системи знань про педагогічну культуру вихователя ЗДО;

- вміння самоменеджменту;

- стресостійкість;

- наявність особистісних установок і професійно-значущих якостей, необхідних для розвитку педагогічної культури.

Через невелику кількість педагогів, що брали участь в експерименті, абсолютне і відсоткове значення показників сформованості педагогічної культури у вихователів КГ не змінилися. Тому у таблицях та діаграмах ми оперуємо даними, що були отримані на етапі констатувального експерименту.

Отримані результати в ЕГ засвідчили, що високий рівень розвитку педагогічної культури за ціннісно-мотиваційним критерієм зріс удвічі й став становити 80%. Незначний відсоток вихователів (20%) все ще не повною мірою усвідомлюють потреби щодо розвитку й саморозвитку та мають недостатню мотивацію до підвищення рівня власної педагогічної культури. Педагогів, що не здійснюють професійний саморозвиток – не виявлено.

Результати рівнів розвитку педагогічної культури вихователів сільських ЗДО за ціннісно-мотиваційним критерієм на контрольному етапі експерименту відображено у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

**Рівні розвитку педагогічної культури вихователів сільських ЗДО
за ціннісно-мотиваційним критерієм (контрольний експеримент)**

Рівні розвитку	ЕГ		КГ	
	Кількість осіб	Відсоткове значення	Кількість осіб	Відсоткове значення
Високий	8	80	3	42,9
Середній	2	20	3	42,9
Низький	0	0	1	14,2
Разом	10	100	7	100

Повторне дослідження показників когнітивного критерію засвідчило, що вихователі стали розуміти й усвідомлювати значущість їхньої роботи в сільській місцевості. Зросла кількість респондентів, що була здатною визначити структурні компоненти педагогічної культури вихователів сільських ЗДО (60%), розкрити критерії і показники для оцінки рівня її розвитку (60%), охарактеризувати рівні розвитку педагогічної культури вихователів сільських ЗДО (40%). 50% респондентів могли пояснити умови розвитку фахової культури вихователів закладів дошкільної освіти в сільській місцевості та дати характеристику власній професійній культурі, пояснити сутність професійної культури вихователя закладу дошкільної освіти та обґрунтувати її значення в педагогічній діяльності вихователя.

Усі вихователі виявили високий рівень обізнаності із комплексними та парціальними програмами і Базовим компонентом дошкільної освіти

Узагальнені кількісні дані, отримані на контрольному етапі дослідження щодо рівнів розвитку педагогічної культури вихователів сільських закладів дошкільної освіти за когнітивним критерієм представлено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6.

**Рівні розвитку педагогічної культури вихователів сільських ЗДО
за когнітивним критерієм (контрольний етап)**

Рівні розвитку	ЕГ		КГ	
	Кількість осіб	Відсоткове значення	Кількість осіб	Відсоткове значення
Високий	4	40	1	14,2
Середній	4	40	4	57,2
Низький	2	20	2	28,6
Разом	10	100	7	100

Вказані дані засвідчують, що вихователі сільських ЗДО стали більш обізнані з сутністю педагогічної культури, у них з'явилося усвідомлення значення професійної культури для організації успішної педагогічної діяльності в закладі дошкільної освіти.

Діагностування рівня розвитку педагогічної культури вихователів сільських ЗДО за інноваційно-діяльнісним критерієм показало, що в ЕГ вихователі стали більш зацікавленими щодо участі у вебінарах та семінарах, що організуються різними громадськими організаціями і педагогічними спільнотами, у педагогів зросла кількість сертифікатів, що засвідчує їхню участь в подібних заходах. Однак, кількість методичних розробок та публікацій вихователів залишилась без змін

Кількісно, одержані результати подано в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7.

**Рівні розвитку педагогічної культури вихователів сільських ЗДО
за інноваційно-діяльнісним критерієм (контрольний етап)**

Рівні розвитку	ЕГ		КГ	
	Кількість осіб	Відсоткове значення	Кількість осіб	Відсоткове значення
Високий	1	10	1	14,2
Середній	4	40	2	28,6
Низький	5	50	4	57,2
Разом	10	100	7	100

Обстеження показників особистісно-рефлексивного критерію показало, що більшість (80%) педагогів стали об'єктивніше оцінювати рівень розвитку своєї професійної культури. Також вихователі навчилися визначати ті особистісно-професійні якості, які їм необхідно особисто їм розвивати з метою власного професійного вдосконалення.

Узагальнено одержані дані щодо рівнів розвитку педагогічної культури вихователів сільських закладів дошкільної освіти за особистісно-рефлексивним критерієм представлено в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8.

**Рівні розвитку педагогічної культури вихователів сільських ЗДО
за особистісно-рефлексивним критерієм (контрольний етап)**

Рівні розвитку	ЕГ		КГ	
	Кількість осіб	Відсоткове значення	Кількість осіб	Відсоткове значення
Високий	3	30	2	28,6
Середній	5	50	3	42,8
Низький	2	20	2	28,6
Разом	10	100	7	100

Середньоарифметичні розрахунки (див. рис. 2.4, 2,5) засвідчили, що під кінець контрольного експерименту високий рівень розвитку педагогічної культури зріс у відсотковому значенні на 27,5% і став спостерігався у 40% вихователів сільських ЗДО в ЕГ; середній рівень зменшився на 5% і був зафіксований у 37,5% опитаних в ЕГ; відсотковий показник низького рівня розвитку педагогічної культури вихователів сільських закладів дошкільної освіти зменшився наполовину і був виявлений у 22,5% респондентів із ЕГ.

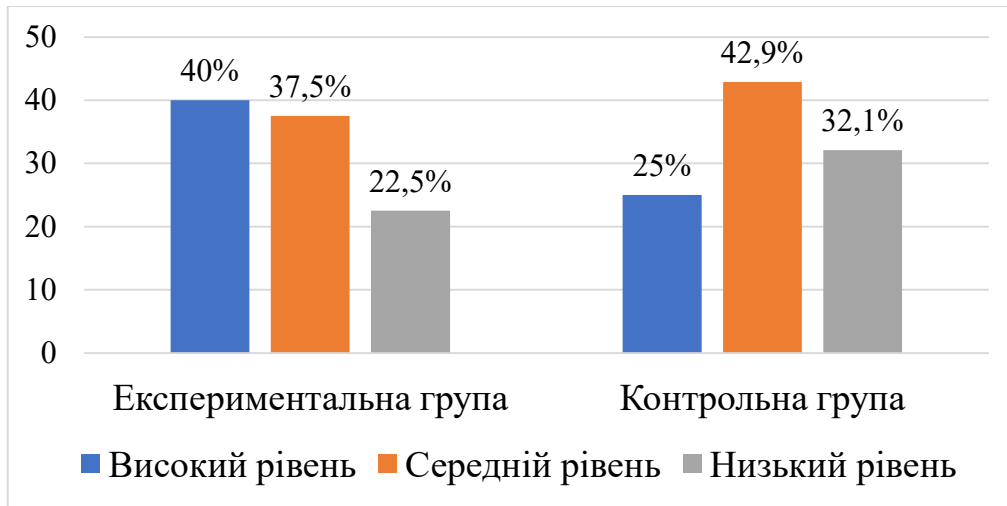

Рис. 2.4. Рівні розвитку педагогічної культури вихователів сільських закладів дошкільної освіти за середньоарифметичними розрахунками на контрольному етапі експерименту

Отже, як і під час констатувального зрізу, на етапі контрольного експерименту вихователі сільських закладів дошкільної освіти, обох груп демонструють високий, середній та низький рівні розвитку педагогічної культури за всіма визначеними нами критеріями. Однак у контрольній групі змін ми не спостерігали, а в експериментальній домінувати стали високий і середній рівні розвитку педагогічної культури вихователів сільських ЗДО.

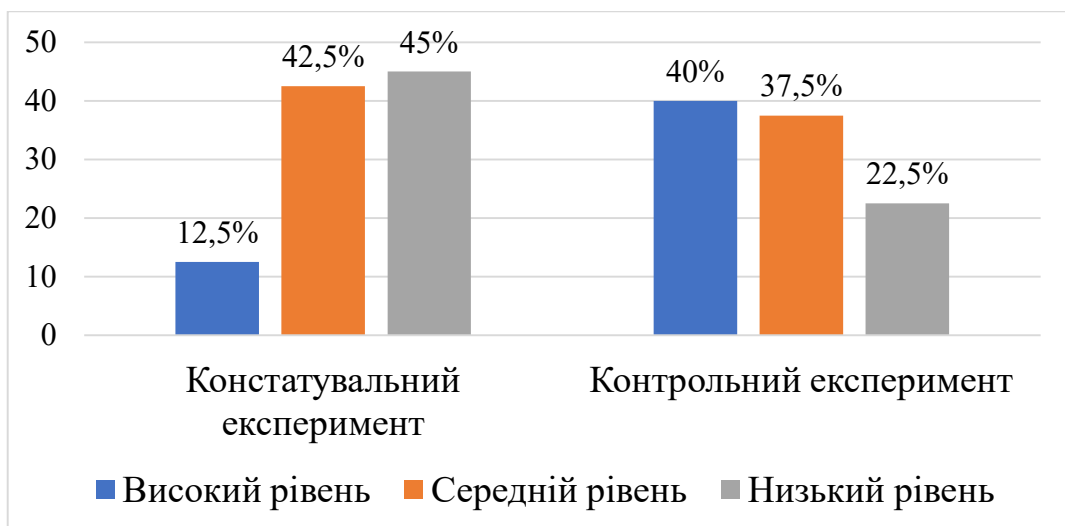

Рис. 2.5. Динаміка у рівнях розвитку педагогічної культури вихователів сільських закладів дошкільної освіти за середньоарифметичними розрахунками в експериментальній групі

Одержані результати дозволяють нам зробити висновок, що запропоновані нами педагогічні умови розвитку педагогічної культури вихователя в умовах сільського ЗДО, а саме створення та забезпечення позитивної мотивації щодо формування професійної культури, розширення знань про сутність і зміст педагогічної культури, її компоненти, систематичне і цілеспрямоване підвищення кваліфікації через відвідування курсів, семінарів, вебінарів, виявилися дієвими і засвідчили свою ефективність. Отже, завдання дослідження виконано, гіпотезу доведено.

Висновки до розділу 2

Експериментальне вивчення педагогічних умов розвитку педагогічної культури вихователів в умовах сільського ЗДО дає підстави для таких висновків.

Грунтуючись на описаних у психолого-педагогічній літературі підходах щодо структурування професійної культури, нами було визначено такі критерії розвитку педагогічної культури вихователів сільського ЗДО: ціннісно-мотиваційний, когнітивний, інноваційно-діяльнісний, особистісно-рефлексивний.

Показниками ціннісно-мотиваційного критерію виступали наявність позитивної мотивації до професійної діяльності за фахом, усвідомлення цінності професії вихователя ЗДО в сільській місцевості, потреба у професійній самореалізації та підвищення рівня своєї педагогічної культури.

Когнітивний критерій характеризується такими показниками як знання про сутність професійної культури, обізнаність щодо особливостей педагогічної культури вихователя ЗДО, повнота психолого-педагогічних знань та знань із методик дошкільної освіти, повнота знань сучасних освітніх технологій.

Інноваційно-діяльнісний критерій переставлений таким показниками: використання у практичній діяльності сучасних освітніх технологій, участь в

інноваційній діяльності, наявність її методичного продукту, особиста участь у конкурсах та заходах педагогічної тематики, призові місця у регіональних конкурсах педагогічного спрямування, культура мовлення вихователя.

Показниками особистісно-рефлексивного критерію визначено усвідомлення необхідності саморозвитку особистісно-професійних якостей, що засвідчують сформованість педагогічної культури (тактовність, емпатійність, толерантність), творча активність педагога, здатність до адекватного самооцінювання й рефлексії.

Відповідно до вказаних критеріїв були визначені рівні розвитку педагогічної культури вихователів сільського ЗДО: професійно-творчий, або високий, професійно-репродуктивний, або середній, та непрофесійно-адаптивний, або низький.

Проведення констатувального етапу експерименту відбувалося за допомогою діагностичних методів: анкетування, тестування, опитування, бесіда, спостереження, експертна оцінка.

За результатами констатувального експерименту було з'ясовано, що вихователі сільських закладів дошкільної освіти, як експериментальної, так і контрольної груп мають високий, середній та низький рівні розвитку педагогічної культури за всіма визначеними нами критеріями. Домінуючими були середній (в КГ) та низький (в ЕГ) рівні розвитку педагогічної культури вихователів сільських ЗДО.

У процесі формувального експерименту було обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови розвитку педагогічної культури вихователя в умовах сільського ЗДО, а саме: 1) створення та забезпечення позитивної мотивації щодо формування професійної культури; 2) розширення знань про сутність і зміст педагогічної культури, її компоненти; 3) систематичне і цілеспрямоване підвищення кваліфікації через відвідування курсів, семінарів, вебінарів. Також було розроблено систему роботи з їх реалізації, яка містила чотири послідовні етапи. Мотиваційний етап було спрямовано на формування стійкої позитивної мотивації та спрямованості

вихователів сільських ЗДО на розвиток особистої педагогічної культури. Інформаційний етап мав за мету надання інформації вихователям про сутність та структуру педагогічної культури та формування у них потреби до самовдосконалення та прагнення до поповнення загальних та професійних знань, вдосконалення професійних компетентностей. Діяльнісно-творчий етап був націлений на систематичне і цілеспрямоване підвищення кваліфікації вихователів сільських ЗДО через відвідування курсів, семінарів, вебінарів. Оцінно-результативний етап мав за мету оцінювання професійної активності вихователів сільських ЗДО щодо розвитку їхньої педагогічної культури.

Реалізація визначених педагогічних умов розвитку педагогічної культури вихователів сільських ЗДО відповідно до розробленої системи роботи дозволила педагогам набути системних теоретичних знань про професійну культуру та її компоненти та навчитися добирати способи професійного самовдосконалення.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дає змогу зробити висновки.

1. Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми розвитку професійної культури педагогів, зокрема вихователів ЗДО засвідчив, вона вивчалася багатьма вченими. Було досліджено теоретичні основи професійної культури особистості (Г. Балл, Є. Барбіна, І. Зязюн, А. С. Сисоєва та ін.), формування професійної культури майбутніх фахівців у галузі освіти (В. Гриньова, Н. Кузьміна, Т. Пономаренко та ін.), професійно-особистісні якості як складник професіоналізму, майстерності, культури педагога (І. Бех, І. Зязюн, А. Капська та ін.).

Незважаючи на велику кількість досліджень з проблем професійної культури педагогічних працівників, педагогічна культура вихователів ЗДО та її формування і розвиток залишаються мало вивченими.

2. Педагогічну культуру вихователя закладу дошкільної освіти структурує низка компонентів – ціннісно-мотиваційний, когнітивний, інноваційно-діяльнісний, особистісно-рефлексивний. Вони обумовлюються процесуальними особливостями педагогічної діяльності в умовах сільського соціуму, й у сукупності виявляють особистісно-професійну позицію вихователя і забезпечують продуктивність його професійної діяльності з можливістю творчої самореалізації та самоактуалізації. Розвиток педагогічної культури вихователя сільського закладу дошкільної освіти може здійснюватися на основі різноманітних підходів засобом різних методів і форм. Пріоритетними особливостями їх використання є гнучкість та варіативність, а також надання самостійності у їх виборі самому фахівцю

3. Для визначення рівня розвитку педагогічної культури вихователів сільських закладів дошкільної освіти, було проведено експериментальне дослідження. Дослідженням було охоплено 17 респондентів, з них: 3 керівники закладів освіти та 14 вихователів сільських закладів дошкільної освіти.

Для виконання поставлених завдань дослідження було розроблено методику діагностики рівнів розвитку педагогічної культури вихователів сільських ЗДО, яка передбачала проведення констатувального етапу експерименту за допомогою низки діагностичних методів: анкетування, тестування, опитування, бесіда, спостереження, експертна оцінка.

Оцінювання рівнів розвитку педагогічної культури вихователів сільських ЗДО здійснювалося за ціннісно-мотиваційним, когнітивним, інноваційно-діяльним, особистісно-рефлексивним критеріями і професійно-творчим, або високим, професійно-репродуктивним, або середнім, та непрофесійно-адаптивним, або низьким рівнями.

Встановлено, що на констатувальному етапі експерименту високий рівень розвитку педагогічної культури спостерігався у 12,5% вихователів сільських ЗДО в ЕГ та у 25% респондентів в КГ. Середній рівень розвитку досліджуваного явища простежується у 42,5% опитаних в ЕГ та в 42,9% у КГ. Низький рівень розвитку педагогічної культури вихователів сільських закладів дошкільної освіти був виявлений у 45% респондентів із ЕГ та в 32,1% у КГ.

4. Результати констатувального експерименту дали можливість зробити пропусення, що розвиток педагогічної культури вихователя сільського закладу дошкільної освіти відбуватиметься ефективніше, якщо будуть реалізовані такі педагогічні умови: 1) створення та забезпечення позитивної мотивації щодо формування професійної культури; 2) розширення знань про сутність і зміст педагогічної культури, її компоненти; 3) систематичне і цілеспрямоване підвищення кваліфікації через відвідування курсів, семінарів, вебінарів.

Реалізація означених педагогічних умов відбувалася послідовно протягом мотиваційного, інформаційного, діяльностно-творчого та оцінно-результативного етапів.

У процесі реалізації система роботи щодо упровадження педагогічних умов розвитку педагогічної культури вихователя в умовах сільського ЗДО ми дотримувалися таких провідних принципів: практикоорієнтованості, наукової обґрунтованості, аксіологічності, адресності, модульності, рефлексивності, оптимізації ресурсів.

Експериментальна перевірка педагогічних умов розвитку педагогічної культури вихователя в умовах сільського закладу дошкільної освіти та кількісний аналіз її результатів показали, що під кінець контрольного експерименту високий рівень розвитку педагогічної культури зріс у відсотковому значенні на 27,5% і став спостерігався у 40% вихователів сільських ЗДО в ЕГ; середній рівень зменшився на 5% і був зафіксований у 37,5% опитаних в ЕГ; відсотковий показник низького рівня розвитку педагогічної культури вихователів сільських закладів дошкільної освіти зменшився наполовину і був виявлений у 22,5% респондентів із ЕГ. У контрольній групі – змін у рівнях розвитку педагогічної культури вихователів ЗДО не було зафіксовано.

Завдання наукового дослідження вирішено, гіпотезу доведено. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розвитку педагогічної культури вихователів сільських закладів дошкільної освіти. Перспективу подальших наукових розвідок вбачаємо у вивченні особливостей процесу професійного самовдосконалення вихователів сільських закладів дошкільної освіти засобом інформаційно-комунікативних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемова Л. В. Удосконалення професійної підготовки спеціалістів дошкільного профілю / упоряд. Л. В. Артемова, Н. В. Лисенко; Український держ. педагогічний ун-т ім. М. Драгоманова, Прикарпатський ун-т ім. В. Стефаника. Київ, 1996. 206 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.
3. Балл Г. Категорія «культура особистості» в аналізі гуманізації загальної та професійної освіти. *Педагогіка і психологія професійної освіти : результати досліджень і перспективи* : Зб. наук. праць / За ред. І. А. Зязюна і Н. Г. Ничкало. Київ, 2003. С. 51–61.
4. Барбіна Є. С. Формування педагогічної майстерності в системі безперервної педагогічної освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 1998. 459 с.
5. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : наук. метод. посіб.; Ін-т змісту і методів навчання. Київ : ІЗМН, 1998. 204 с.
6. Беленька Г. В. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів в умовах ступеневої підготовки : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук : 13.00.08. Київ, 2012. 38 с.
7. Богуш А. М. Компетентнісний підхід у процесі професійної підготовки майбутнього вихователя дошкільного закладу. *Наукові праці. Серія : Педагогіка, психологія і соціологія*. 2009. Вип. 5 (155). Ч. I. С. 194–200.
8. Богуш А. М. Комунікативно-мовленнєвий супровід професійного спілкування майбутніх вихователів з дітьми. *Наука і освіта*. 2011. № 6. С. 7–10.
9. Гомонюк[°]О., Онишко[°]О., Райко[°]В. Формування професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців соціономічних професій засобами інноваційних педагогічних технологій. *Сучасні інформаційні технології та*

інноваційні методи навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми, 2016. № 44. С. 286–290.

10. Гриньова В. М. Про співвідношення понять «професіоналізм», «професійна культура», «професійна компетентність», «професійна підготовка». *Педагогіка та психологія*. 2014. Вип. 45. С. 74–84.

11. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти). Харків : Основа, 1998. 300 с.

12. Гузій Н. В. Категорія професіоналізму в теорії і практиці підготовки майбутнього педагога : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук : 13.00.04. Київ, 2007. 39 с.

13. Гузій Н. В. Педагогічний імідж і професійна культура вчителя. *Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики : зб. наук. праць*. Київ : НПУ, 1997. С. 28–31.

14. Дубасенюк О. А. Педагогічні умови ціннісно орієнтованої професійної підготовки майбутніх учителів. *Професійна освіта: педагогіка і психологія* : Пол.-укр., укр.-пол. щорічник / за ред. Т. Левовицького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало. Вип. XIII. Ченстохова ; Київ, 2011. С. 162–166.

15. Загородня Л. П., Тітаренко С. А. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу: навчальний посібник. Суми, 2010. 319 с.

16. Зданевич Л. В. Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до роботи з дезадаптованими дітьми : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук : 13.00.04. Житомир, 2014. 44 с.

17. Зубенко Л. Г., Немцов В. Д. Культура діалогового спілкування : навч. посіб. Київ : Ека Об, 2000. 200 с.

18. Зязюн І. А. Культура в контексті політики освіти. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 1997. № 3–4. Ч. 1. С. 5–16.

19. Зязюн І. А., Сагач Г. М. Краса педагогічної дії. Київ : АПН України, 1997. 302 с.

20. Іванова Т. В. Культурологічний підхід до формування педагогічної майстерності. *Педагогічна майстерність у закладах професійної освіти* : монографія / Н. Г. Ничкало, І. А. Зязюн, М. П. Лещенко, М. М. Солдатенко та ін. Київ : АСМІ, 2003. С. 83–95.

21. Капська А. Й. Зміст і структура професійно-етичної культури соціального працівника. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/11886/Kapska%20A,%202016,%20Australia.pdf?sequence=1>

22. Карпова Е. Е., Нестеренко В. В. Теоретичні засади індивідуалізації професійної підготовки майбутніх педагогів в умовах заочного навчання у вищому навчальному закладі : монографія. Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2012. 196 с.

23. Келемен А. В. Формування педагогічної культури майбутніх соціальних працівників на засадах акмеологічного підходу в закладах вищої освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Хмельницький нац. Ун-т; Нац. Ун-т «Львівська політехніка». Хмельницький, 2020. 332 с.

24. Коновалова К. І. Формування професійної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі фахової підготовки дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / ДЗ «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського», Одеса, 2018. 309 с.

25. Кушнір В. А. Системний аналіз педагогічного процесу: методологічний аспект : монографія. Кіровоград : Вид. центр КДПУ, 2001. 348 с.

26. Листопад О. А. Теоретико-методичні засади формування професійно-творчого потенціалу майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.04, 13.00.08. Одеса, 2016. 529 с.

27. Мазур Н. І. Теоретичні аспекти формування професіоналізму майбутнього викладача педагогіки. *Вісник Черкаського університету. Серія : Педагогічні науки*. 2009. Вип. 145. С. 70–74.

28. Марєєва Т. В. Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до створення позитивного професійного іміджу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Глухівський НПУ ім. О.Довженка. Глухів, 2017. 354 с.
29. Наказ «Про затвердження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти», Київ, 2021. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti>
30. Падалка О. І. Формування пріоритетних педагогічних цінностей у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2015. 20 с.
31. Пехота О. М. Індивідуальність учителя: теорія і практика : навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Миколаїв: Іліон, 2009. 272 с.
32. Пономаренко Т. О. Теорія і методика формування управлінської культури керівників дошкільної освіти : дис. ...д-ра пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2013. 671 с.
33. Пономарьов О. С. Формування професійної культури фахівців у системі завдань педагогіки вищої школи. *Наукові праці. 2006. Т. 46. Вип. 33, Педагогічні науки.* С. 43–47.
34. Про дошкільну освіту : Закон України від 2001 р. № 2628-III. Дата оновлення : 13.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>
35. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Дата оновлення : 27.10.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
36. Радул В. В., Кравцов В. О., Михайліченко М. В. Основи професійного становлення сучасного вчителя : навчальний посібник. Кіровоград : «Імекс-ЛТД», 2007. 252 с.
37. Самсонова О. О. Розвиток професіоналізму вихователів дошкільних навчальних закладів у системі післядипломної освіти : дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя. 2016. 228 с.
38. Семиченко В. А. Моделювання структури педагогічної діяльності. Ялта : Надія, 2000. 76 с.

39. Сисоєва С. О. Особистісноорієнтовані технології: сутність, специфіка, вимоги до проектування. *Професійна освіта: педагогіка і психологія*. Ч І. 2003. С. 159–160.
40. Словник української мови / Кер В. В. Німчук та ін. / Відп. ред. В. В. Жайворонюк. Київ : Видавничий центр «Просвіта», 2016. 1320 с.
41. Стрельников В. Ю. Педагогічна культура – основа іміджу сучасного педагога. *Імідж сучасного педагога*. 2000. № 4–5. С. 6–8.
42. Сухомлинський В. О. Сто порад вчителю. Вибрані твори в 5 т. Київ : Рад. шк., 1978. Т. 2. С. 420–423.
43. Уваркіна О. Сутність і зміст професійної культури спеціаліста. *Вища освіта України*. 2005. № 4. С. 68–74.
44. Фрицюк В. А. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня д-ра. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2017. 40 с.
45. Cole M., & Scribner S. (Eds.). *Culture and thought: A psychological introduction*. New York: Wiley & Sons, 1974. 227 p.
46. Tylor E. B. *Primitive Culture*. Vol. 1. London: John Murray. 1871.
47. Tylor E. B. *Primitive Culture*. Vol. 2. London: John Murray. 1871.
48. White L. *The Evolution of Culture: The Development of Civilization to the Fall of Rome*. New York: McGraw-Hill, 1959. 378 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Діагностичний інструментарій, що був використаний у процесі експерименту

Тест Т. Морозової «Оцінка реалізації потреб педагогів у розвитку й саморозвитку»

ПІБ

Стать

Яку посаду обіймаєте?

На якій віковій групі працюєте?

Ваш стаж педагогічної роботи?

Ваша кваліфікаційна категорія?

Відповідаючи на запитання анкети, поставте, будь ласка, бали, що відповідають Вашій думці:

5 — якщо дане твердження повністю відповідає дійсності;

4 — скоріше відповідає, чим ні;

3 — і так, і ні;

2 — скоріше не відповідає;

1 — не відповідає.

1. Я прагну вивчити себе.
2. Я залишаю час для розвитку, як би не була зайнятий справами.
3. Виникаючі перешкоди стимулюють мою активність.
4. Я шукаю зворотний зв'язок, тому що це допомагає мені пізнати й оцінити себе.
5. Я рефлексую свою діяльність, виділяючи для цього спеціальний час.
6. Я аналізую свої почуття й досвід.
7. Я багато читаю.
8. Я широко дискутую з питань, що цікавлять мене.
9. Я вірю у свої можливості.
10. Я прагну бути більш відкритою людиною.
11. Я усвідомлюю той вплив, що справляють на мене оточуючі люди.
12. Я керую своїм професійним розвитком й одержую позитивні результати.
13. Я одержую задоволення від освоєння нового.
14. Зростаюча відповідальність не лякає мене.
15. Я позитивно поставилася до просування по службі.

Підрахуйте загальну суму балів. Якщо у Вас набралось 55 і більше балів, виходить, Ви активно реалізуєте свої потреби в саморозвитку; набравши під 36 до 54 балів, Вам доведеться визнати, що у Вас відсутня

сформована система саморозвитку; нарахувавши від 15 до 35 балів, Ви повинні зрозуміти, що перебуваєте в стадії зупиненого саморозвитку.

Опитувальник В. Маценко «Чи прагнете Ви успіху?»

ПІБ

Стать

Яку посаду обіймаєте?

На якій віковій групі працюєте?

Ваш стаж педагогічної роботи?

Ваша кваліфікаційна категорія?

Інструкція:

В опитувальнику, що Вам пропонується, прочитайте уважно кожен з 41 пропозицій і оцініть, наскільки зміст цих пропозицій відповідає тому, що Ви звичайно думаєте, робите, переживаєте. Якщо Ви згодні з наведеним твердженням, поставте знак «+» (або «пташку») проти номера твердження у відповідному стовпчику бланка відповідей. Якщо Ви не згодні, то поставте такий самий знак в інший стовпчик.

1. Коли є вибір між двома варіантами, його краще зробити якнайшвидше, ніж відкласти на невизначений час.
2. Я легко дратуюсь, коли розумію, що не можу на всі 100% виконати завдання.
3. Коли я працюю, це має такий вигляд, начебто це справа всього мого життя.
4. Коли виникає проблемна ситуація, я найчастіше приймаю рішення одним з останніх.
5. Коли в мене два дні підхід немає справи, я втрачаю спокій.
6. У деякі дні мої успіхи нижчі за середні.
7. Стосовно себе я більш суворий, ніж стосовно інших.
8. Я доброзичливіший за інших.
9. Коли я відмовляюся від важкого завдання, я потім суворо засуджую себе, тому що знаю, що в ньому домігся б успіху.
10. У процесі роботи я маю потребу в невеликих паузах відпочинку.
11. Ретельність – це не основна моя риса.
12. Мої досягнення в праці не завжди однакові.
13. Мене більше приваблює інша робота, ніж та, якою я зайнятий.
14. Догана стимулює мене сильніше, ніж схвалення.
15. Я знаю, що мої колеги вважають мене діловою людиною.
16. Перешкоди роблять мої рішення твердішими.
17. У мене легко викликати честолюбство.
18. Коли я працюю без натхнення, це звичайно помітно.
19. При виконанні роботи я не розраховую на допомогу інших.

20. Іноді я відкладаю те, що повинен був зробити зараз.
21. Потрібно покладатися тільки на самого себе.
22. У житті мало речей важливіших за гроші.
23. Завжди, коли маю виконати важливе завдання, я ні про що інше не думаю.
24. Я менш честолюбний, ніж інші.
25. Наприкінці відпустки я звичайно радію, що незабаром вийду на роботу.
26. Коли я схильний до роботи, я роблю її краще і кваліфікованіше, ніж інші.
27. Мені простіше й легше спілкуватися з людьми, що можуть завзято працювати.
28. Коли в мене немає справ, я почуваюся недобре.
29. Мені доводиться виконувати відповідальну роботу частіше, ніж іншим.
30. Коли мені доводиться приймати рішення, я намагаюся робити це якнайкраще.
31. Мої друзі іноді вважають мене ледачим.
32. Мої успіхи певною мірою залежать від моїх колег.
33. Безглуздо протидіяти волі керівника.
34. Іноді не знаєш, яку роботу доведеться виконувати.
35. Коли щось негаразд, я стаю нетерплячим.
36. Я звичайно звертаю мало уваги на свої досягнення.
37. Коли я працюю разом із іншими, моя робота дає кращі результати, ніж робота інших.
38. Багато чого, за що я беруся, я не доводжу до кінця.
39. Я заздрю людям, що не дуже завантажені роботою.
40. Я не заздрю тим, хто прагне влади й посади.
41. Коли я впевнений, що йду правильним шляхом, для доведення своєї правоти я вдаюся до виняткових заходів.

Бланк відповідей для оцінки мотивації до досягнення мети – до успіху

Питання	Так	Ні	Питання	Так	Ні
1			21		
2			22		
3			23		
4			24		
5			25		
6			26		
7			27		
8			28		
9			29		
10			30		

11			31		
12			32		
13			33		
14			34		
15			35		
16			36		
17			37		
18			38		
19			39		
20			40		
			41		

Нарахуйте собі по одному балу:

за кожен відповідь «Так» на запитання 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 14, 15, 16, 17, 21, 22, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 37, 41

і за відповідь «Ні» на запитання 6, 13, 18, 20, 24, 31, 36, 38, 39.

Підрахуйте загальну суму балів. При інтерпретації результатів тестування можна орієнтуватися на таку шкалу:

Якщо випробуваний набрав не більш 10 балів, то його мотивація до успіху невисока.

Якщо сума балів перебуває в інтервалі від 11 до 21, то можна говорити про середню вираженість мотивації до досягнення успіху.

Сума балів випробуваного 22 і більше свідчить про високу мотивацію до досягнення успіху.

Анкета на виявлення розуміння вихователями професійної культури

Шановний респондент!

З метою вивчення проблеми розвитку педагогічної культури вихователів сільських закладів дошкільної освіти, просимо відповісти на запитання даної анкети не пропускаючи жодного. Сподіваємося на щирість Ваших відповідей, які будуть узагальнені та використані у наукових цілях.

1. Які особистісні й професійно важливі якості повинен мати вихователь?

2. Як Ви розумієте сутність поняття «професійна культура»?

3. Які педагогічні умови, на Ваш погляд, забезпечують результативність розвитку професійної культури?

4. Як Ви оцінюєте свій рівень сформованості професійної культури?
5. Чи вважаєте Ви, що професія вихователя передбачає високий рівень професійної культури?
6. У чому особливість Вашої професії? Чим вона Вас приваблює?

Дякуємо за співпрацю!

Опитувальник «Характеристика професійної культури»

1. Охарактеризуйте сутність поняття «професійна культура».
2. Проаналізуйте наукові дослідження з проблеми професійної культури.
3. Доведіть актуальність проблеми розвитку професійної культури у практиці сучасних закладів дошкільної освіти.
4. Охарактеризуйте структурні компоненти професійної культури.
5. Назвіть і обґрунтуйте основні функції професійної культури.

Опитувальник «Педагогічна культура вихователів закладів дошкільної освіти в сільській місцевості»

1. Поясніть сутність феномена «педагогічна культура вихователя сільського закладу дошкільної освіти».
2. Обґрунтуйте значення професійної культури в педагогічній діяльності вихователя сільського закладу дошкільної освіти.
3. Визначіть структурні компоненти педагогічної культури вихователів закладів дошкільної освіти в сільській місцевості.
4. Розкрийте критерії і показники для оцінки рівнів розвитку педагогічної культури вихователів сільських закладів дошкільної освіти.
5. Дайте характеристику рівням педагогічної культури вихователів сільських закладів дошкільної освіти.

6. Обґрунтуйте педагогічні умови розвитку педагогічної культури вихователів в умовах сільських закладів дошкільної освіти.

7. Охарактеризуйте власну педагогічну культуру.

Анкета

«Педагогічна культура та потреби її розвитку у вихователів сільських закладів дошкільної освіти»

Шановний респондент!

Просимо Вас відповісти на запитання даної анкети не пропускаючи жодного. Сподіваємося на щирість Ваших відповідей, які будуть узагальнені та використані в наукових цілях.

1. Якими особистісними та професійними якостями повинен володіти сучасний вихователь сільського ЗДО?

2. Як Ви розумієте сутність феномена професійна культура?

3. Чи відрізняється педагогічна культура вихователя від професійної культури інших фахівців?

4. Чи прагнете Ви більше дізнатися про специфіку професійної культури вихователів і яким чином її формувати?

5. Вважаєте Ви необхідним підвищувати свій рівень професійної культури?

6. В яких формах треба здійснювати розвиток педагогічної культури?

Дякуємо за співпрацю!

Тест для оцінки особистісних якостей «Психологічний особистісний профіль» (Т. Ратанова, Н. Шляхта)

Інструкція. Вам пропонується анкета, за допомогою якої ви можете оцінити ступінь вираженості у себе тих чи інших особистісних якостей. Оцінка проводиться таким чином. Якщо ви вважаєте, що дана якість виражена у вас в значній мірі, то 7 балів, трохи менше – 6 балів, ще менше – 5 балів і т.д. Зовсім

не виражена – 1 бал. У кожному рядку поставте крапку, відповідну обраному балу. Після цього з'єднайте всі відмічені точки і отримаєте свій особистісний профіль.

№	Якості	7	6	5	4	3	2	1	Якості
1	Вимогливість								Невимогливість
2	Чесність								Безчестя
3	Принциповість								Безпринципність
4	Відповідальність								Безвідповідальність
5	Уважність								Неуважність
6	Товариськість								Замкнутість
7	Тактовність								Нетактовність
8	Невимушеність								Скутість
9	Чуйність								Байдужість
10	Довірливість								Підозрілість
11	Справедливість								Несправедливість
12	Активність								Пасивність
13	Ініціативність								Безініціативність
14	Оптимізм								Песимізм

Отриманий вами особистісний профіль характеризує рівень розвиненості оцінюваних якостей на даний момент «Який я зараз?», тобто образ «Я-реальне». Ви можете отримати особистісний профіль «Яким я хочу бути (має бути)», якщо поставите в кожному рядку точку, відповідну образу «Я-ідеальне», і з'єднаєте ці точки між собою. Отримані профілі наочно покажуть особистісні якості, які слід удосконалювати і розвивати.